

Regeringens proposition

1996/97:158

Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 maj 1997

Göran Persson

Marita Ulvskog
(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den fredstida strukturen på radio- och TV-området skall bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. De radio- och TV-företag som av regeringen åläggs särskilda krav om beredskapsplan skall samråda vid planeringen med Styrelsen för psykologiskt försvar. Public service-företagen skall ha en beredskap för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Även de radio- och TV-företag utanför public service-kretsen som så önskar bör kunna få stöd och rådgivning vid beredskapsplanering i samarbete med Styrelsen för psykologiskt försvar. Beredskapsåtgärder skall finansieras av programföretagen själva. Regeringen föreslår också vissa lagändringar för att möjliggöra för radio- och TV-företag att kunna fortsätta med sin verksamhet under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar i fred.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262).....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lokalradiolagen (1993:120).....	5
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation.....	6
2.4	Förslag till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844) ..	7
3	Ärendet och dess beredning.....	9
4	Bakgrund.....	10
4.1	Nuvarande beredskap för den avgiftsfinansierade radion och televisionen	10
4.2	Pressens beredskapsplanering.....	11
4.3	Beredskap för övriga radio- och TV-företag	11
4.4	Viktigt meddelande till allmänheten.....	12
4.5	Mediernas ställning inom totalförsvaret – funktionen Psykologiskt försvar	13
5	Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.....	15
5.1	Beredskapen på radio- och TV-området.....	16
5.2	Statens rätt att bestämma över användandet av radiosändare under höjd beredskap.....	21
5.3	Kommunal beredskapsradio	25
5.4	Varningsmeddelanden	26
5.5	Beredskapen för den avgiftsfinansierade radion och televisionen.....	30
5.6	Prioriteringar.....	32
5.7	Uthållighet och säkerhet i sändnings- och distributionssystemen.....	33
5.8	Beredskapsaspekter på digital distributionsteknik.....	35
5.9	Finansiering	36
6	Författningskommentarer	38
6.1	Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)....	38
6.2	Förslaget till lag om ändring i lokalradiolagen (1993:120).....	39
6.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation.....	39
6.4	Förslaget till radio- och TV-lag (1996:844)	39
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandets förslag (SOU 1996:80)	41
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	44
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttranden	51
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag.....	59
Bilaga 5	Lagrådet	64
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 maj 1997	65

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1996/97:158

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262),
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lokalradiolagen (1993:120),
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation,
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844),
5. godkänner vad regeringen föreslår om att den fredstida strukturen inom radion och televisionen skall bibehållas så långt möjligt under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred (avsnitt 5.1),
6. godkänner vad regeringen föreslår om att public service-företagen skall utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred och vid planeringen samråda med Styrelsen för psykologiskt försvar (avsnitt 5.1),
7. godkänner vad regeringen föreslår om att även övriga radio- och TV-företag skall kunna få stöd och rådgivning vid beredskapsplanering (avsnitt 5.1),
8. godkänner vad regeringen föreslår om att Styrelsen för psykologiskt försvar skall fungera som samrådsorgan i frågor om beredskap för radio och TV-företag (avsnitt 5.1),
9. godkänner vad regeringen föreslår om uthållighet och säkerhet i sändnings- och distributionssystemen för radio och TV (avsnitt 5.7),
10. godkänner vad regeringen föreslår om finansiering av beredskapsplanering på radio- och TV-området (avsnitt 5.9)

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

Härigenom föreskrivs att 5 § förfogandelagen (1978:262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Genom förfogande kan

1. fastighet tagas i anspråk med nyttjanderätt och annan egendom tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt,
2. nyttjanderätt, servitut eller liknande rätt till egendom upphävas eller begränsas och nyttjanderätt i andra hand tillskapas,
3. ägare eller innehavare av fastighet, gruva, byggnad, industrianläggning eller annan anläggning eller av transportmedel, arbetsmaskin eller liknande åläggas att utöva verksamhet för eller på annat sätt medverka till framställning av egendom för statens eller annans räkning,
4. ägare eller innehavare av lageranläggning åläggas att förvara egendom,
5. ägare eller innehavare av transportmedel åläggas att ombesörja transporter,
6. viss person åläggas tillfällig uppgift för försvarsmakten som vägvisare, budbärare, arbetsmanskap eller sjukvårdspersonal.

Radiosändare eller sändarutrustning får inte tas i anspråk, om den stadigvarande utnyttjas för tillståndspliktiga ljudradio- eller TV-sändningar enligt radio- och TV-lagen (1996:844) eller lokalradiolagen (1993:120). Det samma gäller anläggning för trådsändning vari sådana sändningar vidare sänds.

Ägare eller innehavare av egendom som omfattas av förfogande får icke överlåta, förbruka, skada, gömma undan eller föra bort egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 23 § lokalradiolagen (1993:120) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

I nödsituationer skall sådana meddelanden som är av vikt för allmänheten sändas utan särskild ersättning om en myndighet begär det.

Föreslagen lydelse

23 §

Varningsmeddelanden som är av vikt för allmänheten och som skall skydda människor, egendom eller miljö skall sändas kostnadsfritt, om en myndighet begär det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation

Prop. 1996/97:158

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1993:599) om radiokommunikation skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Är Sverige i krig upphör giltigheten av de tillstånd som har beslutats enligt 3 § och av de undantag från tillståndsplikten som har beslutats med stöd av 8 §. Detta gäller inte tillstånd som har meddelats statliga myndigheter eller kommuner eller tillstånd som har meddelats enskilda organisationer eller företag som under krig skall bedriva verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret.

Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen meddela de föreskrifter om tillstånd att inneha och använda radiosändare som behövs med hänsyn till landets försvar eller säkerhet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2 § radio- och TV-lagen (1996:844) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §¹

Villkor för sändningstillstånd får även avse skyldighet att

1. sända program till hela landet eller till en viss del av landet,
2. sända under en viss minsta tid,
3. samtidigt sända ett visst minsta antal program i varje område,
4. bereda utrymme för sändningar som är särskilt anpassade för syn- eller hörselskadade enligt 2 kap. 1 § andra stycket,
5. utforma sändningar på ett sådant sätt att de blir tillgängliga för funktionshindrade,
6. bereda utrymme för sändningar som sker med stöd av tillstånd av regeringen,
7. använda en viss sändningsteknik,
8. använda vissa radiosändare,
9. ta hänsyn till ljudradions och televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen,
10. iaktta bestämmelsen i 6 kap. 3 § första stycket om beriktigande även i fråga om ljudradion,
11. sända genmälen,
12. i programverksamheten respektera den enskildes privatliv,
13. sända ett mångsidigt programutbud,
14. regionalt sända och producera program,
15. kostnadsfritt sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det,
16. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag, *och*
17. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet.

16. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag,
17. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet *och*

¹ Lydelse enligt prop. 1996/97:101, bet. 1996/97:KU19.

18. utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestringar på samhället i fred samt lämna planen till regeringen och till den myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

I juni 1994 gav regeringen i uppdrag åt den parlamentariska kommittén (Ku 1994:08) för utredning om radion och televisionen vid krig och krigsfara att göra en översyn av vad som bör gälla för radion och televisionen vid krig och krigsfara och lägga fram de förslag som översynen gav anledning till. Utredningen överlämnade i maj 1996 sitt betänkande Viktigt meddelande – Radio och TV i krig och kris (SOU 1996:80). I betänkandet föreslås en rad åtgärder för att stärka beredskapen inom radio- och TV-området. Utredningens sammanfattning av betänkandet samt betänkandets lagförslag finns i *bilaga 1 och 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns i *bilaga 3*.

Frågor om informationsberedskapen i landet har behandlats inom ramen för försvarsbesluten. Försvarsbeslutet för perioden 1997-2001 har fattats i två etapper. Den första etappen av försvarsbeslutet beslutades hösten 1995 och omfattade statsmakternas ställningstaganden till säkerhetspolitiken, försvarspolitiken, övergripande mål och uppgifter för totalförsvaret, övergripande inriktning av totalförsvarets utformning samt ekonomin (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:UFöU1, rskr. 1995/96:44, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:45-46).

Den andra etappen av försvarsbeslutet beslutades i december 1996 och omfattade statsmakternas ställningstaganden till den närmare inriktningen av det militära försvarets krigsorganisation och det civila försvarets funktioner (prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:109-112, bet. 1996/97:UFöU1, rskr. 1996/97:36). I samband med detta behandlas bl.a. frågor om informationsberedskap inom ramen för funktionen Psykologiskt försvar.

Regeringen lämnade i september 1996 förslag till riksdagen om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (prop. 1996/97:11). Propositionen har behandlats av riksdagen den 14 maj 1997 (bet. 1996/97:FöU5, rskr. 1996/97:203).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 7 maj 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*.

Lagrådet, vars yttrande finns i *bilaga 5*, har lämnat förslagen utan erinran. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till lagrådsremissens lagförslag.

4.1 Nuvarande beredskap för den avgiftsfinansierade radion och televisionen

Beredskapen inom etermedieområdet har under lång tid varit synonym med beredskapen inom svensk public service-radio och TV. Sedan radioverksamheten i mitten av 1920-talet fick fasta former i Sverige har verksamheten vid krig och krigsfara reglerats i särskild ordning när det gäller public service-bolagen. Om Sverige befinner sig i krig eller om det råder krigsfara och regeringen förordnar det skall Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB bilda självständiga organisationer inom totalförsvaret som lyder direkt under regeringen. Sveriges Utbildningsradios resurser tillförs i ett sådant läge de två andra bolagen. De verkställande direktörerna för Sveriges Radio och Sveriges Television ansvarar för att bolagen upprätthåller nödvändig beredskap. Bestämmelser om programverksamheten som meddelats i sändningstillstånd skall vara vägledande även under krig och krigsfara. Bolagen skall bedriva beredskapsplanering i fred och har till sitt förfogande en rådgivande nämnd som utses av regeringen. Denna ordning har sedan länge funnits reglerad i särskilda avtal mellan staten och public service-företagen. Beredskapsverksamheten inom Sveriges Radio och Sveriges Television finansieras av företagen själva inom ramen för medelstillelningen via rundradiokontot. För år 1997 finns motsvarande regler i regeringens anslagsvillkor för företagen (regeringsbeslut 1996-12-20, 27–29).

Vidare föreskriver regeringen i Sveriges Radios och Sveriges Televisions sändningstillstånd att den tekniska kvaliteten på sändningarna skall vara hög. Sändningarna skall ske med så god säkerhet att eventuella sändningsavbrott blir så korta som möjligt. Verksamheten skall utformas så att den inte understiger de kvalitets- och säkerhetsnivåer som sammantaget rådde för programproduktion och utsändning under år 1996.

Sveriges Radio och Sveriges Television har utöver dessa särskilda villkor träffat överenskommelser med Statens räddningsverk (SRV) om varnings- och informationssystemet Viktigt Meddelande till Allmänheten (se avsnitt 4.4) och med Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) om verksamheten vid krig och krigsfara. SPF är inom det civila försvaret funktionsansvarig myndighet för funktionen Psykologiskt försvar (se avsnitt 4.5).

TERACOM Svensk Rundradio AB (Teracom), som svarar för utbyggnad och drift av rundradionätet samt utsändning och överföring av radio- och TV-program m.m, har i ett särskilt avtal med staten åtagit sig att svara för beredskapsplanering för krig eller krigsfara. Enligt detta avtal skall bolaget, om landet befinner sig i krig eller krigsfara, följa anvisningar av regeringen i fråga om totalförsvaret och beredskapsplanering. Det finns även en överenskommelse mellan Teracom och SPF om verksamheten vid höjd beredskap. Beredskapsverksamheten finansieras genom att radio- och TV-företagen (i dag endast Sveriges Radio och Sveriges Television) ersätter Teracom via avgifterna för distributionen.

4.2 Pressens beredskapsplanering

Pressens beredskapsplanläggning bygger på ett frivilligt åtagande från tidningsföretagens sida. Syftet är att se till att rimliga förutsättningar finns för en fri och oberoende press även under höjd beredskap. All svensk dags- och veckopress samt ett 90-tal tidskrifter är s.k. K-företag (krisviktiga företag) med genomförda beredskapsplaner. Det finns ett avtal mellan SPF och Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) samt Svenska Tidningsutgivareföreningen (Tidningsutgivarna) om beredskapsplanering för tidningsföretagen. Till SPF är också knutet ett pressråd som fungerar som ett samarbetsorgan i frågor om pressens beredskap.

SPF och ÖCB har tillsammans med dagspressens branschorganisationer kommit överens om målsättningar för pressens beredskap. Man har bl.a. identifierat vissa allmänna produktionsförutsättningar. De insatser som görs är framför allt knutna till erfarenheter om att annonsvolymen kommer att gå ner samt att tillgången på förbrukningsvaror som behövs vid framställning av tidningar kommer att minska i en krigssituation. En överenskommelse har träffats mellan ÖCB, SPF och Tidningsutgivarna angående pressens beredskapslagring och kompletterande statlig lagring vid vissa tidningar. SPF har dessutom en funktion som rådgivare och ger stöd och rekommendationer för tidningsföretagens beredskapsplanering. Pressstödsnämnden kommer i händelse av krig att hänföras till SPF.

4.3 Beredskap för övriga radio- och TV-företag

Sedan slutet av 1970-talet och i en takt som har ökat under senare år har den tidigare monopolsituationen på radio- och TV-området ersatts med en allt större konkurrens. Sveriges Radio och Sveriges Television har fått sällskap av både inhemska programföretag och utländska företag som sänder över satellit. Tidigare var markbundna sändningar den allt dominerande distributionsformen. Satellitutvecklingen har bl.a. lett till en kraftig utbyggnad av kabelnät för framför allt TV-distribution. Uppgifterna om kabel-TV-nätens omfattning varierar. Enligt Svenska Kabel-TV-föreningen är ca 70 procent av de svenska TV-hushållen anslutna till kabelnät. Det finns för närvarande ett kommersiellt företag, TV4 AB (publ) (TV4), med rikstäckande markbundna sändningar samt flera satellitsändande företag vars program sänds direkt till hushållen eller vidare sänds via kabel. Vidare finns ca 85 kommersiella lokalradioföretag samt omkring 1 100 tillståndshavare som sänder närradio från ca 150 sändningsmöjligheter.

Även lyssnar- och tittarvanorna har förändrats i takt med att konkurrensen på området ökat. Tillkomsten av nya radio- och TV-kanaler har inneburit att människors lyssnande och tittande har kommit att spridas på allt fler kanaler.

Gemensamt för hela den kommersiella etermediebranschen är att det i dag saknas en reglering av vilken beredskap företagen skall ha för hur verksamheten skall kunna fortsätta bedrivas i händelse av höjd beredskap eller vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Radio- och TV-lagen (1996:844) föreskriver att för företag som sänder med tillstånd av regeringen får uppställas en skyldighet att på begäran av

myndighet sända meddelanden till allmänheten. I sändningstillstånden för Sveriges Television, Sveriges Radio, Sveriges Utbildningsradio och TV4 finns villkor som reglerar deras skyldigheter att sända viktiga meddelanden.

Enligt 23 § lokalradiolagen (1993:120) är den privata kommersiella lokalradion i nödsituationer skyldig att sända meddelanden till allmänheten utan ersättning om en myndighet begär det. För närradion kabelsändningar och satellitsändningar finns inga bestämmelser om myndighetsmeddelanden.

4.4 Viktigt meddelande till allmänheten

Utöver de ovan beskrivna lagfästa skyldigheter samt särskilda villkor som gäller för radio- och TV-företag finns ett särskilt utvecklat varnings-system – Varnings- och informationssystemet, VMA. VMA är utvecklat för behoven inom befolkningsskyddets och räddningstjänstens område och har vuxit fram genom samarbete mellan Statens Räddningsverk (SRV) och Sveriges Radio och Sveriges Television. Det kan betraktas som mer långtgående än de myndighetsmeddelanden som skall finnas enligt lag och sändningstillstånd. Detta system reglerar närmare i detalj hur räddningsledare och myndigheter vid katastrofer, allvarliga olyckor eller liknande händelser går tillväga för att begära utsändning av meddelande för varning av allmänheten samt hur det sändande programföretaget skall agera. VMA-systemet består dels av signalen ”viktigt meddelande”, som sänds med hjälp av ljudsändare på hustak runt om i landet, dels av meddelande i radio och TV. I VMA-systemet finns en gradering av tre nivåer för meddelanden: **1. Varningsmeddelande** – utsänds omedelbart på begäran av behörig räddningsledare eller myndighet i situationer då fara för skada på liv eller egendom eller i miljön bedöms föreligga. Om signalen ”viktigt meddelande” ljuder från hustaken skall den alltid följas av varningsmeddelande i radio och TV. **2. Informationsmeddelande** – utsänds, dock utan krav på omedelbarhet, på begäran av behörig räddningsledare eller myndighet för att förebygga och begränsa skador på egendom eller miljö i andra situationer än som avses i punkt 1. **3. Servicemeddelande** – utsänds, utan krav på omedelbarhet, på begäran av behörig räddningsledare eller myndighet för att underlätta allmänhetens agerande och räddningstjänstens insatser i andra situationer än som avses i punkt 1.

Varningsmeddelande förutsätts i fredstid behöva användas ytterst sällan – det gäller främst katastroftillbud såsom kemikalieutsläpp och kärnkraftsolyckor.

Sveriges Radio och Sveriges Television har sedan år 1993 haft en överenskommelse med SRV om tillämpning av VMA-systemet. Överenskommelsen förnyades under år 1995, när även TV4 träffade en överenskommelse med SRV. TV4 omfattas dock inte av nivå 3 i VMA-systemet. SRV har under 1996 träffat en överenskommelse även med Radioutgivareföreningen om den lokala kommersiella radions medverkande i VMA-systemet. Föreningen, som är ett branschorgan för kommersiell lokalradio, förbinder sig i denna överenskommelse bl.a. att verka för att programbolag och radiostationer informeras om överens-

4.5 Mediernas ställning inom totalförsvaret - funktionen Psykologiskt försvar

Vägledande för verksamheten inom det civila försvaret är den s.k. ansvarsprincipen som innebär att den som har ansvar för en verksamhet i fred även har motsvarande ansvar i krig. Av detta följer att förberedelser som krävs för att verksamheten skall kunna upprätthållas under höjd beredskap bör vidtas. Principerna gäller all verksamhet inom det civila försvaret, dvs. inte enbart statliga myndigheters verksamhet.

Med utgångspunkt i ansvarsprincipen är samhället indelat i ett antal funktioner - samhällssektorer som anses vara särskilt betydelsefulla i krig och som kräver någon form av central samordning. Funktionerna omfattar samhällsverksamhet som i större eller mindre utsträckning måste kunna upprätthållas under säkerhetspolitiska kriser och i krig. Syftet med funktioner och funktionsindelning är att ansvaret för beredskapsförberedelser i fred och för verksamhet under krig och krigsfara skall fördelas på nivån under regeringen.

I beredskapsförordningen (1993:242) regleras de statliga myndigheternas ansvar för beredskapsförberedelser och ansvar under höjd beredskap. Här återfinns också bestämmelser om funktioner. I en funktion kan flera myndigheter ingå, men även andra samhällsviktiga organ, såväl statliga som privata bolag kan ha anledning att samarbeta inom funktionen. För varje funktion finns en myndighet som ansvarar för samordning m.m. inom funktionen. En beredskapsmyndighet som är funktionsansvarig skall enligt 17 § beredskapsförordningen

1. i samråd med övriga myndigheter med uppgifter inom funktionen utarbeta underlag för statsmakternas beslut om målen för funktionen under krig,

2. samordna beredskapsförberedelser,

3. samordna planering och budgetering av beredskapsförberedelser,

4. samordna och genomföra krigsplanläggning,

5. svara för att personal utbildas,

6. svara för att övningar genomförs samt

7. regelbundet till regeringen redovisa beredskapsläget.

Underlag för beslut om funktionens inriktning och resursåtgång på fem års sikt skall utarbetas av den funktionsansvariga myndigheten genom programplanering.

Massmedieområdet tillhör i beredskapshänseende det psykologiska försvaret. Funktionsansvarig myndighet är SPF. Det övergripande målet för funktionen enligt 1996 års totalförsvarsbeslut lyder: "Verksamheten inom funktionen Psykologiskt försvar skall bedrivas så att befolkningens förtroende för det demokratiska samhället under höjd beredskap bevaras samt att försvarsviljan och motståndsansdan stärks. En snabb och korrekt nyhetsförmedling och en konkret och fullständig myndighetsinformation skall säkerställas genom en god och anpassningsbar informationsberedskap. Verksamheten skall även bedrivas så att de resurser och den beredskap som skapas också skall kunna utnyttjas vid svåra påfrestningar

på samhället i fred och för internationella fredsfrämjande och humanitära insatser”.

I proposition 1995/96:12 Totalförsvaret i förnyelse, etapp 1 understryker regeringen att bilden av tänkbara hot och risker måste ses i ett bredare perspektiv än tidigare. Beredskapsplaneringen måste i framtiden inbegripa såväl traditionella säkerhetspolitiska som icke-militära fredstida hot och påfrestningar på samhället. Kriget är den allvarligaste påfrestningen men ökad uppmärksamhet måste, enligt regeringen, ges åt de icke militära hoten såsom svåra påfrestningar i fred, dvs. katastrofer samt allvarliga störningar inom viktiga samhällsfunktioner. De särskilda resurser som behövs för verksamheten i krig bör också användas vid påfrestningar av olika slag i fred.

I prop. 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse, etapp 2 konstaterar regeringen att förmågan hos det civila försvaret väsentligen bestäms av det fredstida samhällets inneboende flexibilitet, stabilitet och möjlighet att hantera störningar. Det civila försvaret har generellt sett en acceptabel förmåga. I fråga om stabilitet och flexibilitet på de viktigaste infrastrukturområdena, dvs. främst elförsörjning, telekommunikationer, informationsförsörjning samt ledningssystem finns en sårbarhet.

I proposition 1996/97:11 om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred konstaterar regeringen att en effektiv informationsverksamhet är en grundläggande förutsättning för att myndigheter och andra organ skall kunna genomföra de åtgärder som behövs vid svåra påfrestningar på samhället i fred. SPF skall enligt propositionen ha till uppgift att ge råd och rekommendationer till myndigheter och organ om information vid svåra påfrestningar. Om en myndighet önskar det skall SPF kunna lämna expertstöd för informationsgivningen vid en inträffad svår påfrestning. Regeringen beslutade i december 1996 om ändring av SPF:s instruktion (1988:853) i enlighet härmed (SFS 1996:1482). Styrelsen föreslås vidare i prop. 1996/97:11 få i uppgift att göra utvärderingar av hur kommunikationen mellan myndigheter/massmedier och människor fungerat vid inträffade svåra påfrestningar.

I propositionen presenteras vidare ett tiotal olika svåra påfrestningar som regeringen anser att det bör finnas särskild god beredskap för. Svåra störningar i viktiga infrastruktursystem som t.ex. radio och TV är exempel på sådana påfrestningar. Regeringen anser att det är av stor vikt att radio och TV har god beredskap mot störningar i fredstid. Det gäller såväl störningar på grund av olyckshändelser eller naturkatastrofer som avsiktliga åtgärder såsom sabotage.

SPF har hittills inriktat verksamheten av beredskapsstödande natur på dagspressen. Public service-företagen och Teracom har vidtagit sina beredskapsförberedelser utifrån gällande avtal med staten. Företagens rapportering har hittills skett direkt till regeringen. SPF har ännu inte bedrivit samarbete kring frågor om beredskapsplanering med radio- och TV-företagen utanför public service-kretsen.

5 Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred

Prop. 1996/97:158

En grundläggande förutsättning för försvarsviljan hos medborgarna om landet skulle hotas eller angripas är att de har förtroende för och är väl informerade om statsledningens och myndigheternas beslut, överväganden och verksamhet. Detta förutsätter att det finns ett förtroende också för de huvudsakliga kanalerna för information och nyhetsförmedling, dvs. för massmedierna.

Snabbhet och uthållighet är egenskaper hos etermedierna som gör dem särskilt värdefulla som informationsmedier i krigs- och krissituationer. Erfarenheter från krigs- och krisområden visar att radion och televisionen har mycket stor betydelse i sådana situationer. En rundradiosändning når mottagaren omedelbart. Eftersom signalerna rör sig fritt genom rummet är kommunikationen mindre känslig för distributionsstörningar än trådbunden eller tryckt information. Särskilt ljudradion ger möjlighet till rörlig mottagning oberoende av elanslutning. En förutsättning för uthålligheten är emellertid att sändaranläggningar och sändarnät fungerar, varför frågor om säkerhet och uthållighet i dessa system är särskilt angelägna. Inom radio- och TV-området pågår dessutom ständigt en utveckling av tekniken, både vad gäller produktion och distribution. T.ex. kommer introduktionen av digital sändningsteknik för radio och TV på sikt kräva särskild uppmärksamhet i beredskapsplanläggningen.

Enligt lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap kan beredskapen i Sverige höjas för att stärka landets försvarsförmåga. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Är Sverige i krig råder högsta beredskap. Är Sverige i krigsfara, eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. De åtgärder på radio- och TV-området som vidtas för höjd beredskap har stor betydelse även för planeringen av beredskapen vid svåra påfrestningar i fredstid, varför en helhetssyn bör präglade samhällets åtgärder.

Regeringens förslag: Den fredstida strukturen inom radion och televisionen skall bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. De fredstida, grundlagsfästa principerna om yttrande- och informationsfrihet skall gälla även när höjd beredskap råder i landet.

Public service-företagen skall, liksom hittills, ha en skyldighet att utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Företagens beredskapsplanering skall ske i samråd med Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF).

Även andra radio- och TV-företag än public service-företagen skall kunna få stöd och rådgivning vid beredskapsplanläggning i samarbete med det psykologiska försvaret och SPF. Någon generell ersättning för fredstida beredskapsplanering eller kompensation för bortfall av reklaminkomster för kommersiella radio- och TV-företag vid en kris- eller krigssituation skall inte utgå.

SPF skall fungera som samrådsorgan i frågor om beredskap för radio- och TV-företag.

I radio- och TV-lagen skall införas en möjlighet för staten att i ett programföretags sändningstillstånd ställa krav på att företaget utarbetar en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred samt lämnar den både till regeringen och till den myndighet som regeringen bestämmer. Sådant villkor skall ställas på Sveriges Radio, Sveriges Television och Sveriges Utbildningsradio.

Utredningen: Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser stöder utredningens förslag att den fredstida strukturen på radio- och TV-området bör behållas även vid krig eller krigsfara. De flesta instämmer även i att SPF ges en ökad roll för massmedier och att de nya aktörerna på radio- och TV-området ges möjlighet att frivilligt inordna sig i beredskapsplanering.

Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB är kritiska till att en statlig myndighet tilldelas rollen som funktionsansvarig myndighet för public service-bolagen. Företagen anser att nuvarande ordning med särskilda avtal mellan staten och public service-företagen där företagen inom egna budgetramar ansvarar för planeringen och årligen rapporterar till regeringen är en modell som fungerar väl.

TERACOM Svensk Rundradio AB (Teracom) anför att det är viktigt att bolagets planeringssamband med programföretagen inte bryts. Teracom ställer sig negativt till att företaget i beredskapshänseende skulle hänföras till funktionen Telekommunikationer. Teracom anför också att en stor del av dagens radio- och TV-företag anlitar Teracom för distributionen av sina sändningar. Om dessa företag skall genomföra beredskapsplanläggning måste därför denna samordnas med Teracoms planläggning. Hur denna del av Teracoms planering skall finansieras framgår inte av

betänkandet. Enligt Teracoms mening bör finansieringen bygga på samma förutsättningar som gäller för public service-företagen, nämligen att Teracoms planeringskostnader ersätts av radio- och TV-företagen, exempelvis via de avgifter som företagen betalar Teracom för distributionen.

TV4 påpekar att en överenskommelse mellan TV4 och staten rörande en beredskapsorganisation skulle innebära kännbara ekonomiska påfrestningar på företagets verksamhet. TV4 menar också att ekonomisk kompensation skulle bli nödvändig om staten skulle ställa krav på TV4 att ingå i en krigsorganisation, främst med tanke på att TV4:s normala inkomster via försäljning av annonstid skulle utebli i en krigssituation.

Post- och telestyrelsen (PTS) hävdar att eftersom kontribution och distribution av program är att betrakta som telekommunikation bör PTS vara funktionsansvarig myndighet vad avser Teracoms verksamhet. Enligt PTS skulle på detta sätt Teracoms behov kunna sammanvägas med andra aktörers behov.

Skälen för regeringens förslag: Statens åtgärder på massmedieområdet har som sitt främsta syfte att säkerställa yttrandefrihet, tillgänglighet och mångfald. Staten har ett övergripande ansvar för att ge medborgarna tillgång till information och kultur och för att det finns förutsättningar för en fri och öppen debatt där olika meningar kan framföras och bemötas. I en situation där höjd beredskap råder i landet eller vid en svår påfrestning på samhället i fred är det särskilt angeläget att medborgarna har tillgång till den information som behövs för att kunna hålla sig informerade och ta ställning i olika samhällsfrågor. Det är svårt att överskatta betydelsen i sådana situationer av en fungerande radio och TV som förmedlare av nyheter, information och varningsmeddelanden.

Det är väsentligt att medborgarna har förtroende för de huvudsakliga kanalerna för information och nyhetsförmedling, dvs. för massmedierna. Massmediernas fria ställning i förhållande till staten och myndigheterna är därför grundläggande. Den fredstida strukturen inom radion och televisionen skall bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap eller vid svåra påfrestningar på samhället i fred. De grundläggande principerna för yttrande- och informationsfrihet som gäller för medierna i fred, skall gälla för verksamheten också i sådana situationer.

Om höjd beredskap råder i Sverige eller vid svåra påfrestningar på samhället i fred kommer behovet av information till allmänheten att öka kraftigt. Det gäller bl.a. nyhetsförmedling om händelseutvecklingen och det allmänna läget, meddelanden som har samband med övergången från freds- till krigsförhållanden och varningar till de delar av befolkningen som är utsatta för direkta hot. I fredstid kan hoten gälla både störningar på grund av olyckshändelser eller naturkatastrofer och avsiktliga handlingar såsom sabotage och terrorism. Det är angeläget att massmedierna kan fungera på ett sådant sätt att allmänhetens informationsbehov tillgodoses och desinformation motverkas.

En förutsättning för att den fredstida strukturen på medieområdet skall kunna bevaras så långt det är möjligt också vid svåra fredstida påfrestningar och i händelse av höjd beredskap är att enskilda medie-företag ges möjligheter att fortsätta sin verksamhet. När det gäller radio- och TV-företag som sänder med stöd av tillstånd från regeringen har staten möjlighet att ställa villkor i samband med beslut om sändnings-tillstånd. För public service-företagen, som finansieras med allmänna medel via TV-avgiften, gäller sedan länge att staten ställer krav på att företagen skall ha en beredskap för verksamheten i krig och krigsfara samt en tillfredsställande säkerhet i sändningarna även under fredstid.

För de nya radio- och TV-företag som tillkommit sedan slutet av 1970-talet saknas en reglering av verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred liknande den som gäller för Sveriges Radio, Sveriges Television och Sveriges Utbildningsradio. I förlängningen innebär detta att det i dag saknas en överblick över vilka programföretag som i sådana situationer kan fortsätta att sända radio och TV.

Under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fredstid har medborgarna behov av och rätt till information från myndigheter och andra institutioner. Det är sålunda viktigt att säkerställa att det i sådana situationer finns väl fungerande informationskanaler. Principen att alla människor i landet skall kunna nås av oberoende information och nyhetsförmedling, även i en situation där höjd beredskap råder, är i huvudsak tillgodosedd genom att public service-företagen upprätthåller en tillräcklig beredskap. Såväl Sveriges Radios som Sveriges Televisions sändningar kan tas emot av i stort sett hela befolkningen.

Public service-företagen skall, liksom hittills, ha en skyldighet att utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Företagens beredskapsplane-ring skall ske i samråd med övriga delar av det psykologiska försvaret och SPF (se även avsnitt 5.5).

Med hänsyn till mångfalden på medieområdet är det önskvärt att information under höjd beredskap eller vid en allvarlig fredstida påfrestning, liksom under normala förhållanden, ger uttryck för ett brett spektrum av åsikter, värden och intressen. Regeringen anser därför att utvecklingen på radio- och TV-området motiverar att även de privata radio- och TV-företag som önskar fortsätta sin verksamhet under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred, bör kunna få stöd och rådgivning vid beredskapsplanläggning. Ett sådant stöd till radio- och TV-företag bör kunna ges av SPF inom ramen för det psykologiska försvaret. Styrelsen bör härvid använda sig av de erfarenheter som samarbetet med representanter för pressen samt med enskilda tidningsföretag givit. Det bör understrykas att denna form av stöd förutsätter en frivillig medverkan från privata radio- och TV-företag och att eventuella finansiella insatser sker på företagens bekostnad. I den mån privata radio- och TV-företag vill upprätta en beredskapsplanläggning och förbereda sin verksamhet för att kunna fortsätta fungera även vid svåra påfrestningar på landet i fred eller under höjd beredskap är detta en prioritering

företagen själva bör stå för. Något generellt stöd i form av ersättning för beredskapsplanering eller kompensation för bortfall av reklaminkomster för kommersiell radio och TV skall sålunda inte lämnas (se även avsnitt 5.9).

Statens krav på public service-företagen om beredskapsplanering finns för närvarande i villkor kopplade till bolagens medelstillelse. Det är rimligare att sådana krav ingår som en del av förutsättningarna för ett bolag att få sändningstillstånd. I radio- och TV-lagen bör som en följd av regeringens förslag införas en ändring i 3 kap. 2 § innebärande att villkor för sändningstillstånd även får avse skyldighet att utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Programföretagen skall lämna beredskapsplanen till regeringen och SPF. Möjligheten för regeringen att ställa krav på beredskapsplan kommer sålunda att vara tillämplig endast på programföretag som sänder med tillstånd av regeringen. Detta innebär att staten inte ställer motsvarande krav på programföretag som sänder lokalradio, sammanslutningar som sänder närradio eller programföretag som sänder i satellit eller kabel. Regeringen anser att krav på beredskapsplanering för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred skall ställas på Sveriges Radio, Sveriges Television och Sveriges Utbildningsradio. Ett programföretag måste enligt 3 kap. 8 § radio- och TV-lagen godta villkor som regeringen vill förena med tillståndet.

Regeringens behov av beslutsunderlag

Det är av största vikt att regeringen fortlöpande hålls underrättad om aktuella frågor rörande massmediernas beredskap inför såväl svåra påfrestningar i fred som inför höjd beredskap. Det är angeläget att ha en helhetssyn på beredskapen inom massmedieområdet, särskilt i ljuset av den pågående snabba utvecklingen av nya kanaler och ny teknik.

Regeringen anser att en statlig myndighet bör följa och analysera utvecklingen av beredskapsfrågor samlad för hela massmedieområdet. Denna uppgift bör SPF ha. Myndigheten bör bedöma mediernas förmåga att fungera vid såväl svåra påfrestningar på samhället i fredstid som vid höjd beredskap. SPF har redan i dag ett liknande, väl fungerande samarbete med representanter för tidningar och tidskrifter och har ansvar för den övergripande informationsberedskapen i samhället.

SPF har tidigare fått i uppgift att ge råd och rekommendationer till myndigheter och andra institutioner om information vid svåra påfrestningar samt att, om en myndighet så begär, kunna lämna expertstöd för informationsgivningen när en svår påfrestning har inträffat. SPF har vidare fått i uppgift att göra utvärderingar av hur kommunikationen mellan myndigheter, massmedier och människor fungerat vid i en sådan situation (prop. 1996/97:11).

SPF skall vidare, enligt regleringsbrev för myndigheten, verka för att en snabb och korrekt nyhetsförmedling och en konkret och fullständig myndighetsinformation säkerställs genom en god och anpassningsbar informationsberedskap.

Vad regeringen här förordar ligger således väl i linje med SPF:s nuvarande uppdrag. De tillkommande uppgifterna kan ses som en utvidgning av SPF:s samrådsansvar vid sidan av funktionen Psykologiskt försvar genom att omfatta såväl pressen som radio- och TV-området (se även avsnitten 5.5–5.8).

Syftet med beredskapsförordningens föreskrifter om funktionsindelning och funktionsansvar är att stärka en samordning av samhällsviktiga verksamheter på olika områden. Beredskapsförordningens bestämmelser om funktionsindelning gäller statliga myndigheter under regeringen. I övrigt sägs att en myndighets planering av sin verksamhet för totalförsvaret skall ske i samverkan med de statliga och kommunala myndigheter, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda. SPF:s funktionsansvar gäller således de statliga och kommunala myndigheter som ingår i funktionen Psykologiskt försvar. För att SPF skall kunna utföra sin uppgift att följa och analysera beredskapen på massmedieområdet krävs dessutom att samråd kan ske med berörda medieföretag. Det bör vara av intresse för medieföretagen att det finns ett forum för samråd i beredskapsfrågor samt att enkla och tydliga ansvarsförhållanden råder inom området.

Regeringen vill emellertid understryka att samrådsansvaret på medieområdet inte innebär att SPF formellt är överordnad enskilda medieföretag. Innehållet i sändningarna berörs överhuvudtaget inte. Beredskapskrav för radio- och TV-företag som sänder med stöd av tillstånd från regeringen skall formuleras av regeringen i sändningstillstånd. SPF:s uppgift är att i samråd med såväl myndigheter inom funktionen som med samhällsviktiga företag inom press, radio och TV följa och analysera utvecklingen av behoven för mediernas beredskap samt utarbeta underlag för statsmakternas beslut om beredskapen för medieområdet. Utgångspunkten för SPF:s samråd med radio- och TV-företag i beredskapsfrågor skall vara de regler och villkor som uttrycks i lag och sändningstillstånd. Programföretag som i sitt sändningstillstånd har ålagts skyldighet att utarbeta en beredskapsplan skall lämna denna till regeringen och SPF.

Frågan om till vilken samhällsfunktion distribution av radio och TV skall höra har behandlats av utredningen. Utredningens förslag innebär att distributionsledet inte bör skiljas ut från programverksamheten i övrigt och att Teracom därmed skall tillhöra funktionen Psykologiskt försvar. Det stora flertalet remissinstanser stöder i detta avseende utredningens förslag.

Post- och telestyrelsen (PTS) anser att det inte går att skilja radio-kommunikationer från telekommunikationer. Teracom bör därför sortera under funktionen för telekommunikationer, för vilken PTS är funktionsansvarig myndighet.

Regeringen delar utredningens bedömning att distributionsledet inte bör skiljas från programverksamheten i övrigt. Av indelningen av samhällssektorer i funktioner följer att viktiga delverksamheter inom en funktion inte kan eller bör skiljas ut. Det är viktigt att en helhetssyn präglar en funktions ansvarsområde i arbetet med inriktning och samordning av beredskapsåtgärder mellan dem som verkar inom funktionen. På samma sätt som det är naturligt att samhällsviktiga programföretag på radio- och TV-området i beredskapsfrågor samarbetar med det övriga

psykologiska försvaret bör även företag med ansvar för den huvudsakliga distributionen av radio och TV, i detta fall Teracom, tillhöra funktionen. Regeringen vill dock understryka att det finns stor anledning att de kommande åren närmare följa utvecklingen när det gäller alternativ distributionsteknik för radio och TV och dess konsekvenser för beredskapsplaneringen. Regeringen förutsätter att ett samarbete mellan de berörda kan komma till stånd för att på bästa sätt bevaka utvecklingen på området. SPF skall initiera ett sådant samarbete i den form som myndigheten anser lämplig och löpande hålla regeringen underrättad om utvecklingen.

Utredningen föreslår vidare att ett särskilt rådgivande organ för etermediefrågor, knutet till SPF, inrättas. Regeringen delar uppfattningen att SPF:s samrådsfunktion på medieområdet motiverar att ett särskilt råd inrättas. Ett liknande råd finns redan idag för samarbete mellan representanter för tidningar och tidskrifter. Skillnaderna mellan pressen och radio och TV i beredskapshänseende motiverar att två parallella råd fungerar vid sidan av, men inte oberoende av, varandra. Regeringen anser att ett råd av denna typ har goda förutsättningar att kunna fungera som ett organ för samråd mellan dem som berörs på massmedieområdet, särskilt med tanke på att stora delar av denna samordning i dag saknas. I ett sådant råd bör såväl berörda statliga myndigheter som representanter för distributions- och programföretag på radio- och TV-området ingå. Ett nyinrättat råd bör arbeta i nära kontakt med det motsvarande råd som sedan länge finns på pressens område. SPF bör utse deltagarna i detta råd. Regeringen förutsätter emellertid att Sveriges Radio, Sveriges Television, Teracom, Överstyrelsen för civil beredskap, Statens Räddningsverk, PTS samt Försvarsmakten ingår i ett sådant råd.

Utredningen föreslår vidare att om ett sådant råd inrättas, bör den nuvarande Rådgivande nämnden som står till Sveriges Radios och Sveriges Televisions förfogande avvecklas. Regeringen delar utredningens uppfattning och avser därför besluta att nämndens verksamhet skall upphöra.

5.2 Statens rätt att bestämma över användandet av radiosändare under höjd beredskap

Regeringens förslag: Radiokommunikationslagen och förfogandelagen skall ändras för att möjliggöra för programföretagen att fortsätta med sina sändningar under höjd beredskap.

Utredningens förslag: Förslaget om en ändring av förfogandelagen stämmer i stort sett överens med regeringens fränsett att trådanläggningar inte berördes av förslaget. Utredningens förslag om ändring av tillstånd enligt radiokommunikationslagen överensstämmer i huvudsak med regeringens. En annan lagteknisk lösning föreslogs dock.

Remissinstanserna: Förslagen tillstyrks eller lämnas i huvudsak utan erinran av remissinstanserna. *Försvarets Forskningsanstalt (FOA)* påpekar att förfogandelagen bör kompletteras så att det klart framgår att radioutrustning som inte utnyttjas kan tas i anspråk för förfogande.

Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län anser att förfogandelagen bör kompletteras så att det framgår att det är radiosändare eller utrustning som inte utnyttjas t.ex. på grund av brist på medel eller personal som avses. *Radio- och TV-verket* har ingen erinran mot den ändring av 20 § radiokommunikationslagen som föreslagits i departementspromemorian *Moderna telekommunikationer åt alla* (Ds 1996:38). *Granskningsnämnden för radio och TV* anser att det borde analyseras vad bestämmelsen i 20 § radiokommunikationslagen innebär för t.ex. sådana satellitkanaler med säte utanför Sverige som sänder en del av sina sändningar via upplänk i Sverige. *Rådet för mångfald inom massmedierna* anser att det behövs en fördjupad analys av förhållandet mellan förfogandelagen samt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Rådet påpekar att bestämmelsen i förfogandelagen kan innebära att utrustning som utnyttjas för trådsändning som inte behöver något tillstånd skulle kunna tas i anspråk genom förfogande. *Teracom* anser att utredningens förslag om ändring av 20 § radiokommunikationslagen är bättre än departementspromemorian. Bolaget påpekar också att det oftast är programföretagen som har rundradiotillstånd och Teracom som har radiosändningstillstånd enligt 20 § radiokommunikationslagen vilket innebär att undantaget i bestämmelsen även bör täcka Teracoms tillstånd. *Svenska Tidningsutgivareföreningen (Tidningsutgivarna)* anmärker, angående ändringen av förfogandelagen, att även förbudet mot hindrande åtgärder enligt 1 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen kan aktualiseras vid ett ianspråktagande enligt förfogandelagen av radioutrustning som inte är i bruk. Föreningen är tveksam till utredningens slutsats att utrustning kan tas i anspråk om den inte används på grund av brist på medel eller personal. Tidningsutgivarna konstaterar att det kan röra sig om helt tillfälliga hinder; därför bör förutsättningarna för ingripanden enligt förfogandelagen övervägas närmare och ges en tydligare avgränsning i lag.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 5.1 har konstaterats att den fredstida strukturen inom radion och televisionen bör bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Det finns inga bestämmelser i radio- och TV-lagstiftningen som begränsar tillståndshavarnas rätt att sända vid sådana situationer. Om desinformation under höjd beredskap sprids i en radio- eller televisionssändning kan detta innebära ansvar för yttrandefrihetsbrott. Finns det skäl att ifrågasätta ett programföretags sändningsrätt skall de regler om återkallelse av tillstånd, som även gäller i fredstid, tillämpas. Det finns dock bestämmelser om innehav och förfogande av de tekniska hjälpmedel som behövs för sändningarna som indirekt kan försvåra för de programföretag som vill och har möjlighet att fortsätta sända TV eller radio i händelse av krig eller krigsfara. Det skall betonas att det inte är möjligt för myndighet eller annat allmänt organ att utan stöd i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) på grund av innehållet i ett program förbjuda eller hindra innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot sändningen (1 kap. 3 § YGL).

Den som sänder radio eller television med stöd av tillstånd från regeringen eller Radio- och TV-verket är även skyldig att söka tillstånd från Post- och telestyrelsen för att få inneha och använda en radiosändare.

Bestämmelser om detta finns i lagen (1993:599) om radiokommunikation. Enligt 20 § radiokommunikationslagen upphör giltigheten av tillstånd att använda radiosändare om Sverige kommer i krig. Detta sker utan föregående förordnande av regeringen. Det gäller inte tillstånd som har meddelats statliga myndigheter eller kommuner eller tillstånd som har meddelats enskilda organisationer eller företag som under krig skall bedriva verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret.

Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig får regeringen enligt 20 § radiokommunikationslagen meddela de föreskrifter om tillstånd att inneha och använda radiosändare som behövs med hänsyn till landets försvar eller säkerhet i övrigt. Bestämmelsen utgör grund för regeringens befogenhet enligt 13 kap. 6 § regeringsformen att i en krigssituation eller motsvarande meddela sådana föreskrifter om innehav och användning av radiosändare som behövs med hänsyn till landets försvar eller säkerhet i övrigt (prop. 1992/93:200 s. 331).

Radion och televisionen får inte tystna under höjd beredskap. Public service-företagens verksamhet är av stor betydelse för totalförsvaret. Bestämmelsen i radiokommunikationslagen om att meddelade tillstånd upphör att gälla kommer sannolikt inte att påverka deras sändningsrätt. Utredningen konstaterade att det är väsentligt att få detta fastslaget i förväg samt att det även är viktigt att lokal- och närradions sändningar kan fortsätta, för att kunna förmedla information till befolkningen i närområdet i en krigssituation. Utredningen föreslog därför en komplettering av bestämmelsen i radiokommunikationslagen så att de programföretag som sänder radio eller television med stöd av tillstånd från regeringen eller Radio- och TV-verket enligt de radiatorättsliga författningarna helt skall undantas från bestämmelsens tillämpning.

I departementspromemorian Moderna telekommunikationer åt alla (Ds 1996:38) föreslås att bestämmelsen i 20 § första stycket radiokommunikationslagen upphävs. Det konstateras i promemorian att en tillämpning av bestämmelsen i praktiken skulle medföra att även innehavet av en radiosändare skulle bli otillåten, vilket inte är önskvärt eftersom samhället under höjd beredskap så långt det är möjligt måste kunna fungera som i fredstid. Förslagen i promemorian har i dessa delar ännu inte lett till något förslag till riksdagen.

Regeringen anser att principen om bevarandet av den fredstida strukturen för radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred bäst tillgodoses om bestämmelsen i 20 § första stycket radiokommunikationslagen upphävs helt. Det av utredningen föreslagna undantaget fyller främst funktionen att betona vikten av att radions och televisionens frekvenser inte bör tas i anspråk i en krigssituation. Även om ett sådant undantag skulle införas har regeringen alltid en möjlighet enligt 20 § andra stycket att meddela föreskrifter om tillstånd att inneha och använda radiosändare som behövs för försvaret eller säkerheten. Den möjligheten kan användas för det fall Försvarsmakten har behov av frekvenser som i fred utnyttjas av civila tillståndshavare och som i en krigssituation inte fyller lika stor funktion. Såsom har påpekats av Granskningsnämnden för radio och TV innebär utredningens förslag att vissa sändningsformer, t.ex. satellitsändningar, inte skulle omfattas av

undantaget. För att bevara den fredstida strukturen inom radion och televisionen under höjd beredskap är det nödvändigt att bestämmelsen i 20 § första stycket radiokommunikationslagen inte blir tillämplig på tillståndspliktig ljudradio och TV. Eftersom bestämmelsen är otidsenlig och inte heller fyller någon funktion för telekommunikationer bör bestämmelsen upphävas.

Andra bestämmelser som kan utgöra hinder för programföretagen att fortsätta med sina sändningar i en krigssituation är reglerna om förfogande av egendom. Enligt förfogandelagen (1978:262) kan vid krig, krigsfara eller andra särskilt angivna förhållanden förfogande ske av egendom för att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov av sådan egendom, som inte utan olägenhet kan tillgodoses på annat håll. Genom förfogande kan t.ex. fastighet tas i anspråk med nyttjanderätt och annan egendom med äganderätt eller nyttjanderätt. Förfogande får inte riktas mot staten. Av förfogandeförordningen (1978:558) framgår att förfogandet kan avse radioanläggningar (2 § 3). Radiosändare ingår i radioanläggningar. Förfogande av en radiosändare är därför möjligt enligt nuvarande bestämmelser.

Att förfogande inte får riktas mot staten innebär att statens egendom inte får tas i anspråk. Däremot är inte egendom som ägs av statliga företag såsom självständiga juridiska personer undantagen från bestämmelsen om förfogande (prop. 1977/78:72 s. 88). De flesta programföretag som sänder radio eller TV i marknätet köper utsändningstjänster av Teracom, som är ett statligt ägt bolag. Vissa programföretag som sänder lokalradio och sammanslutningar som sänder närradio använder sig av egna sändare. Eftersom Teracom är en självständig juridisk person kan bolagets radiosändare tas i anspråk genom förfogande om landet kommer i krig eller krigsfara.

Att förfoga över en radiosändare eller radioutrustning som är i drift är en yttrandefrihetsbegränsning. En begränsning av yttrandefriheten kan vara tillåten om den sker med hänsyn till rikets säkerhet (2 kap. 13 § regeringsformen). Begränsningar av rätten att sända radio- och TV-program i marknätet får även ske genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända (3 kap. 2 § YGL).

Regeringen anser att det kan finnas situationer när staten kan behöva förfoga över radiosändare eller sändarutrustning, antingen för att kunna nå ut med viktiga meddelanden till allmänheten eller av andra skäl med hänsyn till rikets säkerhet. Av yttrandefrihetsskäl är det dock viktigt att sändningar i radion och televisionen kan fortsätta under höjd beredskap och att sändare som används för detta ändamål inte skall tas i anspråk genom förfogande. Det vore önskvärt att all sändarutrustning som används för sändningar till allmänheten, oavsett vilken sändningsteknik som tillämpas, skulle undantas från risken att tas i anspråk. De sändare det finns starkast skäl att värna om är de som kontinuerligt används för radio- och TV-sändningar till allmänheten och som når ut till nästan hela befolkningen. Det är radiosändarna som brukas för de sändningar som sker med stöd av tillstånd från regeringen eller Radio- och TV-verket; dvs. sändningar från public service-företagen, TV4 och lokal- och närradion.

Utredningen föreslår att ett undantag skall införas för radiosändare som utnyttjas för tillståndspliktiga sändningar enligt radio- och TV-lagen eller lokalradiolagen. Regeringen delar den uppfattningen. Rådet för mångfald inom massmedierna har påpekat att bestämmelsen innebär att en anläggning för trådsändning skulle kunna tas i anspråk genom förfogande. Så torde vara fallet med nuvarande regler. Eftersom de TV-sändningar som regeringen ger tillstånd till skall vidareändas i kabelnäten i enlighet med bestämmelsen i 8 kap. 1 § radio- och TV-lagen skulle ett förfogande av anläggningen kunna innebära att de tillståndspliktiga sändningarna från Sveriges Television och TV4 tystnar. Regeringen anser att det inte överensstämmer med förslaget om oförändrade sändningsmöjligheter för programföretagen under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Undantaget bör därför även gälla sådan anläggning för trådsändning som vidareänder de tillståndspliktiga TV-sändningarna i nätet.

Några starkt vägande skäl mot att ta i anspråk utrustning som inte stadigvarande är i bruk finns inte. Det kan finnas olika skäl till att sändningsutrustning inte begagnas. Programföretaget kan vara utan personal eller medel för att sända. Är utrustningen endast tillfälligt ur bruk skall den inte kunna tas i anspråk.

Regeringen anser därför att förfogandelagen skall kompletteras så att det klart framgår att förfogande inte får ske av radiosändare eller utrustning som stadigvarande är i bruk för sändningar enligt de radio-rättsliga författningarna eller av trådanläggning som vidareänder tillståndspliktiga TV-sändningar.

5.3 Kommunal beredskapsradio

Regeringens bedömning: Regeringen är inte nu beredd att föreslå några åtgärder med anledning av utredningens förslag.

Utredningen: Utredningen föreslår att kommunerna bör få möjlighet att vid krig eller förhöjd beredskap bedriva radioverksamhet i samarbete med den eller de som har tillstånd att sända närradio eller lokalradio i kommunen. För det fall att lämpliga samarbetspartners saknas bör man kunna gå ihop med angränsande kommuner och använda det regionala nätet i samarbete med Sveriges Radios kanal P4. Kommunalt avgränsade sändningar i kommunens egen regi bör också kunna komma i fråga som en sista utväg.

Remissinstanserna: Ett fåtal kommuner har lämnat synpunkter på betänkandet. Flertalet av dessa stöder i huvudsak utredningens förslag. Vissa kommuner, exempelvis Trollhättans kommun, ser dock svårigheter med inrättande av kommunal beredskapsradio på grund av att inte alla kommuner besitter den kompetens som krävs för att kunna samla in, redigera, presentera och sända material på ett sätt som motsvarar allmänhetens krav på god information och säker teknisk kvalitet. *Radio- och TV-verket* påpekar att det inom närradion inte finns en självklar part att teckna avtal med, sådant avtal skulle behöva träffas med varje enskild sammanslutning som innehar tillstånd att sända närradio inom en

kommun. Dessutom, menar verket, ökar svårigheterna med tanke på att kretsen av tillståndsinnehavare för närradion är synnerligen föränderlig. *Sveriges Radio AB* ställer sig tveksamt till att kommuner delvis skulle kunna ta över P4-nätet för egen informationsverksamhet. Det finns en risk för en sammanblandning av kommunal egeninformation och obunden nyhets- och informationsförmedling som skulle verka förvirrande för lyssnarna och kunna minska tilltron till de lokala SR-kanalernas opartiskhet. *Svenska Tidningsutgivareföreningen* anser att det tydligare bör klargöras vilken beredskap kommunerna egentligen skall ha i ett krigsläge.

Bakgrund: Kommunerna är sedan den 1 juli 1995 högsta totalförsvarsmyndighet på lokal nivå (lagen (1994:1720) om civilt försvar). Beträffande befolkningsskydd och räddningstjänst finns i dag en överenskommen arbetsfördelning om varningssystemet Viktigt Meddelande till Allmänheten, VMA (se avsnitt 4.4). SRV har träffat överenskommelser med den lokala kommersiella radion genom dess samarbetsorgan Radioutgivareföreningen om tillämpningen av VMA-systemet.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser att det är en uppgift för kommunerna själva att i första hand kartlägga och bedöma genomslagskraften av de sändningar som i dag förekommer på lokal nivå och därefter analysera vilka behov som finns vad gäller möjligheterna att nå medborgarna med särskilt anpassad information.

Regeringen är inte beredd att nu föreslå några åtgärder med anledning av utredningens förslag.

5.4 Varningsmeddelanden

Regeringens förslag: Skyldigheterna för den kommersiella lokalradion skall ändras till att gälla varningsmeddelanden som är av vikt för allmänheten och som skall skydda människor, egendom eller miljö.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens fränsett att utredningen dels föreslog att VMA-systemet skulle inarbetas i programföretagens tillståndsvillkor, dels att den kommersiella lokalradion skulle få samma skyldigheter att sända myndighetsmeddelanden som public service-företagen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stöder i huvudsak utredningens förslag. Många remissinstanser betonar hur väsentligt det är att skyldigheten att sända myndighetsmeddelanden även omfattar de kommersiella radio- och TV-företagen. *Radioutgivareföreningen* har inte svarat på remissen. *Överstyrelsen för civil beredskap* konstaterar att den kommersiella lokalradion är en viktig resurs för att förmedla lokal information och viktiga meddelanden till allmänheten, inte minst vid akuta krissituationer och påfrestningar på samhället. *Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län* pekar på att det är i varningsskedet som det från samhällets synpunkt är mest angeläget att de kommersiella sändarna fungerar så att så många som möjligt nås av varning och en första information. *Radio- och TV-verket* tillstyrker utredningens förslag att

programföretagens skyldigheter skall framgå av lag och tillståndsvillkor men anser att det inte bör hindra att överenskommelser träffas mellan Räddningsverket och tillståndshavarna om de närmare villkoren för hur meddelandena skall sändas, så länge villkoren grundas på de i lag angivna skyldigheterna. Verket har inget principiellt att erinra mot utökade skyldigheter för lokalradion att sända myndighetsmeddelanden men pekar på att, i synnerhet om skyldigheten skall gälla under nuvarande tillståndsperiod, innebörden av bestämmelsen bör preciseras så att skyldigheten inte gäller för mer ordinära myndighetsmeddelanden. *Granskningsnämnden för radio och TV* ifrågasätter om inte den föreslagna lydelsen av 23 § lokalradiolagen går längre än som behövs; det bör vara varningsmeddelanden och inte meddelanden av mer allmän karaktär som skall omfattas av skyldigheten. *Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB* anser att lagstiftningen bör vara allmänt hållen och inte så detaljerad och omfattande att programföretagens självständighet inom ramen för yttrandefrihetslagstiftningen påverkas. *Rådet för mångfald inom massmedierna* anser att det faktum att en skyldighet att sända myndighetsmeddelanden bör framgå av lag och sändningstillstånd inte skall hindra ett fortlöpande samarbete mellan programföretagen och Räddningsverket eller annan myndighet inom totalförsvaret på frivillighetens grund angående meddelandets utformning. *Lokal- och närradiokommittén* anser att lagändringen om myndighetsmeddelande för lokalradion bör genomföras och träda i kraft redan under löpande tillståndsperiod, under förutsättning att det gäller varningsmeddelanden om situationer av visst allvar, där fara för liv, hälsa eller egendom föreligger och inte myndighetsmeddelanden av mer alldaglig karaktär. Kommittén anser att förslaget kan genomföras under nuvarande tillståndsperiod. Enligt kommittén finns det nämligen ett sådant starkt allmänintresse av en sådan ändring samtidigt som den belastning skyldigheten skulle innebära för tillståndshavaren är liten i förhållande till den skyldighet som finns idag.

Bakgrund: För att få sända radio och television i marknätet krävs tillstånd antingen av regeringen eller Radio- och TV-verket. Regeringen är tillståndsmyndighet för TV-sändningar och radiosändningar i hela landet och till utlandet. Sändningstillstånd har meddelats bl.a. Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB, Sveriges Utbildningsradio AB och TV4 AB (publ) (TV4). Sändningstillstånd meddelade av regeringen får förenas med villkor av olika slag. Ett sådant villkor som får ställas på ett programföretag är skyldigheten att kostnadsfritt sända myndighetsmeddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det. I sändningstillstånden för Sveriges Television, Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio föreskrivs en sådan skyldighet att sända meddelanden, medan för TV4 gäller att meddelanden endast behöver sändas kostnadsfritt i nödsituationer.

Radio- och TV-verket meddelar tillstånd att sända närradio och lokalradio. Enligt 23 § lokalradiolagen (1993:120) skall den privata kommersiella lokalradion i nödsituationer sända meddelanden till allmänheten utan ersättning om en myndighet begär det.

Sveriges Radio och Sveriges Television har sedan år 1993 haft överenskommelser med Statens Räddningsverk (SRV) om tillämpning av

informationssystemet Viktigt meddelande till allmänheten, VMA. Överenskommelserna förnyades under år 1995, när även TV4 träffade en motsvarande överenskommelse med SRV. Sedan den 1 oktober 1996 har SRV en överenskommelse även med Radioutgivareföreningen om den lokala kommersiella radions medverkande i VMA-systemet. Föreningen, som är branschorgan för kommersiell lokalradio, förbinder sig i denna överenskommelse bl.a. att verka för att programbolag och radiostationer informeras om överenskommelsen och dess rutiner.

För närradio, kabelsändningar och satellitsändningar finns inga bestämmelser om myndighetsmeddelanden.

Skälen för regeringens förslag: Tillkomsten av nya radio- och TV-kanaler vid sidan av public service-radio och TV har inneburit att människors lyssnande och tittande har kommit att spridas på allt fler kanaler. Att snabbt nå människor med varningsmeddelanden vid allvarliga krissituationer bör därmed inte längre vara en uppgift endast för public service-företagen.

Möjligheten att nå ut med viktiga meddelanden till allmänheten är en grundläggande förutsättning för att kunna skydda medborgare och egendom såväl vid allvarliga olyckor i fredstid som under höjd beredskap. För att säkerställa att så kan ske finns en möjlighet för staten att i sändningstillstånd ställa krav på att radio- och TV-företag som sänder med tillstånd av regeringen skall sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det. För den kommersiella lokalradion återfinns motsvarande skyldighet i lokalradiolagen.

Utredningen har föreslagit att kommersiell radio åläggs samma skyldigheter som public service-företagen när det gäller myndighetsmeddelanden. Detta skulle innebära att myndigheter har rätt att kräva att samtliga typer av meddelanden sänds, inte endast sådana som krävs för att varna allmänheten vid en svår påfrestning, olycka eller liknande. Regeringen anser i likhet med några av remissinstanserna att förslaget går för långt. Vill myndigheterna i normala situationer använda lokalradion för att informera medborgarna bör de göra detta under köpt reklamtid (jfr prop. 1992/93:70 s. 28).

Syftet med att ställa krav på radio- och TV-företag att sända meddelanden på begäran av en myndighet är att säkerställa att allmänheten i alla situationer kan nås av varningsmeddelanden när det bedöms finnas risk för skada på människor, egendom eller miljön. Mot bakgrund av att flera privata lokalradiostationer i dag har relativt stora lyssnargrupper, särskilt bland yngre människor, är det av stor vikt att också deras lyssnare kan nås av viktiga meddelanden. Även varningsmeddelanden som sänds ut i syfte att förebygga och begränsa skador på egendom eller miljö bör, enligt regeringens mening, kunna omfattas av en sådan bestämmelse. Lokalradiolagens bestämmelse om skyldigheten att sända myndighetsmeddelanden i nödsituationer bör således ändras till att avse sådana varningsmeddelanden. Programföretag bör därutöver kunna träffa frivilliga överenskommelser med SRV angående varningssystemets närmare utformning.

Regeringen föreslår alltså att de programföretag som sänder lokalradio får något utökade förpliktelser jämfört med i dag. Utredningen föreslog att deras förslag gällande lokalradion, som innebar ännu större förplikt-

else, skulle träda i kraft först år 2001. Som skäl för detta anfördes att staten riskerar att bli skadeståndsskyldig för det fall reglerna för lokalradion ändras under pågående tillståndsperiod. Lokalradiokommittén har ansett att ändringen kan träda i kraft redan under nuvarande tillståndsperiod. Ingen remissinstans har haft kritiska synpunkter på utredningens förslag.

Regeringen anser att den föreslagna skyldigheten att sända varningsmeddelanden inte innebär någon stor förändring jämfört med skyldigheten att sända myndighetsmeddelanden i nödsituationer. Det finns ett starkt allmänintresse av att en sådan ändring av bestämmelsen görs. Vid en avvägning mellan statligt och enskilt intresse av ändringen anser regeringen det allmänna intresset väga tyngre. Eftersom lokalradion på frivillig väg åtagit sig att medverka vid sändningar av VMA torde detta inte vara något problem för branschen.

Krav på att sända myndighetsmeddelanden gäller således programföretag som sänder med tillstånd av regeringen och tillståndshavare för lokalradio, men inte för närradiosändningar eller sändningar i satellit och kabel.

Det av SRV utvecklade VMA-systemet bedöms i huvudsak fungera väl av de programföretag som i dag tillämpar det. Regeringen ser VMA-systemet som ett sätt att praktiskt tillämpa de krav som staten via lag och sändningstillstånd ställer på programföretag. VMA-systemet kan ses som en del av hela systemet med myndighetsmeddelanden i radio och TV. VMA utgör en i detalj närmare utformad arbetsordning på befolkningsskyddets och räddningstjänstens område mellan räddningsledare runt om i landet och programföretagens sändningsledning. En sådan tydlig arbetsordning fyller en viktig funktion i och med att alla inblandade vid exempelvis en allvarlig olycka känner till vilka som skall kontaktas (se avsnitt 4.4).

Regeringen bedömer att SRV bör kunna fortsätta samarbetet via frivilliga överenskommelser om VMA-systemet med radio- och TV-företag. Regeringen utgår därför från att de överenskommelser som i dag finns mellan SRV och olika programföretag kommer att fortsätta gälla även i framtiden. Programföretagens skyldigheter att sända myndighetsmeddelanden skall framgå av lag och sändningstillstånd. Räddningsverkets överenskommelser med programföretag om VMA-systemet skall grundas på de regler som gäller i radio- och TV-lagen samt i olika programföretags sändningstillstånd, i de fall sådana förekommer. Överenskommelser av detta slag är frivilliga och skall inte gå längre än de krav som ställs i lag och sändningstillstånd.

Regeringen vill understryka att de krav om att sända myndighetsmeddelanden som finns i radio- och TV-lagen, lokalradiolagen samt i olika programföretags sändningstillstånd, gäller alla myndigheter. Även myndigheter utanför befolkningsskyddets och räddningstjänstens område, dvs. myndigheter som inte omfattas av VMA-systemet, har alltså rätt att få viktiga meddelanden sända i radio och TV.

Regeringens bedömning: Utgångspunkten för de villkor om beredskapsplanering som staten ställer på public service-verksamheten skall liksom i dag vara att de bestämmelser om bolagens programverksamhet som meddelas i sändningstillstånd skall vara vägledande också för verksamheten under höjd beredskap eller vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Liksom hittills skall föreskrivas att om höjd beredskap råder i landet skall Sveriges Radio och Sveriges Television utgöra självständiga organisationer inom totalförsvaret och lyda direkt under regeringen. Utbildningsradions resurser skall i en sådan situation tillföras de två andra programbolagen. Vidare skall liksom nu ansvaret för en tillräcklig beredskap vila på de verkställande direktörerna för Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB.

Bakgrund: Riksdagen beslutade den 11 juni 1996 om propositionen En radio och TV i allmänhetens tjänst 1997-2001 (prop. 1995/96:161, bet. 1995/96:KrU12, rskr. 1995/96:297). I december 1996 fattade regeringen beslut om sändningstillstånd för Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. De nya sändningstillstånden gäller under perioden 1 januari 1997 – 31 december 2001. Undantaget är Utbildningsradions tillstånd som gäller under perioden 1 januari 1997 – 31 december 1998.

För närvarande regleras verksamheten i krig och krigsfara genom villkor i samband med Sveriges Radios, Sveriges Televisions och Sveriges Utbildningsradios medelstildelning.

Skälen för regeringens bedömning: Tillgången till radio- och TV-program varierar kraftigt. Vissa hushåll har enbart tillgång till de tre markbundna kanalerna SVT1, SVT2 och TV4, medan andra hushåll även väljer att ta emot TV-program som sänds via satellit. På samma sätt varierar tillgången på radioprogram. I vissa områden finns i dag enbart Sveriges Radios kanaler. Hela radio- och TV-utbudet når alltså inte alla hushåll i Sverige. Public service-företagens kanaler når dock i stort sett samtliga hushåll.

Dessa förutsättningar ger unika möjligheter. Det är naturligt att ställa höga krav på de företag som ges ett public service-uppdrag och har tillgång till en säkrad finansiering. En utgångspunkt är att alla som bor i Sverige skall ha tillgång till radio- och TV-program av god kvalitet. Programutbudet från public service-företagen skall vara mångsidigt och tjäna hela publiken, både minoriteter av olika slag och den stora majoriteten.

Sveriges Radio, Sveriges Television och Sveriges Utbildningsradio har sedan länge rutiner för beredskapsplanering. Det ligger i allmänhetens intresse att staten ställer krav på att public service-företagen skall ha en beredskap för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Företagen skall i enlighet med vad som sagts tidigare samråda med SPF vid planeringen av sin beredskap (se avsnitt

5.1). Sveriges Radios och Sveriges Televisions beredskapsplaner skall tillställas regeringen och SPF.

Utgångspunkten för de villkor för beredskapsplanering som staten ställer på public service-verksamheten skall liksom i dag vara att de bestämmelser om bolagens programverksamhet som meddelas i sändningstillstånd skall vara vägledande också för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred (se även avsnitt 5.9).

I Sveriges Radios och Sveriges Televisions sändningstillstånd ställer regeringen krav på den tekniska säkerheten och kvaliteten i sändningarna. Dessa krav skall, liksom företagets sändningstillstånd i övrigt, vara vägledande även i händelse av höjd beredskap och bidrar därutöver till att företagen upprätthåller en beredskap för svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen avser att införa villkor om beredskapsplanering i Sveriges Radios, Sveriges Televisions och Sveriges Utbildningsradios sändningstillstånd. Liksom hittills bör föreskrivas att om höjd beredskap råder i landet skall Sveriges Radio och Sveriges Television utgöra självständiga organisationer med totalförsvarsuppgifter och lyda direkt under regeringen. Sveriges Utbildningsradios resurser skall i en sådan situation tillföras de två andra programbolagen. Mot bakgrund av detta skall Sveriges Radios och Sveriges Televisions beredskapsplanering ske i nära samarbete med Utbildningsradion. Vidare bör liksom nu ansvaret för en tillräcklig beredskap åvila de verkställande direktörerna för Sveriges Radio och Sveriges Television. Mot bakgrund av vad som sagts tidigare om inrättandet av ett särskilt råd vid SPF bör den rådgivande nämnd om fem personer som hittills stått till de verkställande direktörernas förfogande upphöra. Regeringen bedömer att de verkställande direktörerna för Sveriges Radio och Sveriges Television kan få ett mer ändamålsenligt stöd inom ramen för det råd som enligt regeringens förslag knyts till SPF.

Bolagen skall vidare, liksom hittills, i samråd med berörda statliga myndigheter och Teracom utarbeta de beredskapsplaner som behövs för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Sveriges Television och Sveriges Radio skall på sina leverantörer av tjänster för utsändning och programinsamling ställa de krav som är nödvändiga för att uppfylla de säkerhets- och beredskapskrav som företagen åläggs av regeringen. När det gäller marksänd radio och TV är public service-företagen skyldiga att anlita Teracom (se avsnitt 5.7). För programinsamling och liknande kan dock även andra leverantörer komma i fråga. Programföretagen är således ansvariga för att de krav som regeringen ställer med anledning av säkerhet och kvalitet i sändningarna och beredskapsplanering efterlevs.

Utredningen framhåller vikten av att Sveriges Radios programservice på invandrar- och minoritetsspråk kan upprätthållas i rimlig omfattning vid krig och krigsfara, även om det disponibla sändningsutrymmet kommer att minska. Vidare anser utredningen att public service-bolagen särskilt bör beakta de funktionshindrades behov av särskilt anpassad information.

Regeringen delar uppfattningen att programverksamhet på invandrar- och minoritetsspråk, liksom särskilt anpassad information för funktions-

hindrade, både inom radio och TV, inte får eftersättas i dessa sammanhang. I prop. 1995/96:161 En radio och TV i allmänhetens tjänst 1997–2001 återfinns de bakomliggande motiven till de krav regeringen ställer på public service-företagen vad gäller verksamheten på invandrar- och minoritetsspråk samt för funktionshindrade i företagets tillstånds- och anslagsvillkor (regeringsbeslut 1996-12-12, 34–36 och 1996-12-20, 27–29).

5.6 Prioriteringar

Regeringens bedömning: En beredskap för radio- och TV-området bör inriktas på att information skall kunna nå ut till allmänheten i så många kanaler som möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Utredningen: Utredningen föreslår att man vid beredskapsplaneringen i första hand bör satsa på radion. Strävan bör vara att upprätthålla verksamheten på tre nivåer, nämligen central och högre regional nivå (sändningar över hela landet), länsnivå (regionala sändningar) samt kommunal nivå (lokala lösningar). Radiosändningar bör så långt möjligt förekomma på riksnivå (P1 och P3). Närradions och lokalradions sändningsresurser förutsätts vidare kunna användas för kommunalt avgränsade sändningar. En rikstäckande TV-kanal, SVT1, eventuellt kompletterad med regional verksamhet, prioriterar utredningen lägre med hänsyn till det stora behovet av elförsörjning vid distribution och mottagning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Sveriges Radio och Sveriges Television* understryker i ett gemensamt remissvar att vad gäller sårbarheten i distribution föreligger inga avgörande skillnader mellan radio och television som distribueras i Teracoms regi. Televisionen är visserligen mer sårbar i mottagarledet. Det finns emellertid, enligt företagen, skäl att trots detta värdera TV högre än vad utredningen gör. Man pekar på TV:s stora genomslagskraft och spridning, för närvarande tittar ca 80 procent dagligen på TV. TV är också en av de primära informationskanalerna. Övriga fördelar med TV är, enligt Sveriges Television, förutsättningarna att nå ut till speciella grupper, t.ex. textade nyhetssändningar för hörselskadade och Text-TV. *Försvarsmakten* konstaterar att i krig och krigsfara måste P2-sändarna, liksom tidigare, disponeras av Försvarsmakten för luftförsvarsändamål. *Civilbefälhavaren i mellersta civilområdet* anser att TV:s regionala verksamhet bör behållas så länge det är möjligt.

Skälen för regeringens bedömning: Som konstaterats i det föregående skall den fredstida strukturen på radio- och TV-området bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. En beredskap på radio- och TV-området skall därför inriktas på att säkerställa att information kan nå ut till allmänheten i så många kanaler som möjligt.

Sårbarheten på radio- och TV-området är emellertid förhållandevis stor. Sändarnäten är beroende av att elförsörjning fungerar och att sändaranläggningar är intakta. Ungefär två tredjedelar av TV-hushållen är anslutna till olika kabel-TV-nät. De allra flesta TV-mottagare är dessutom beroende av fast elförsörjning. Radiomediet är i detta avseende mer flexibelt och mindre sårbart än televisionen, särskilt med tanke på möjligheterna till rörlig mottagning som är oberoende av elanslutning.

Behovet av en prioritering har sin bakgrund i de satsningar som görs i fredstid för att säkerställa alternativa distributionsvägar samt att skapa säkerhet och uthållighet i såväl produktionen som i distributionen av radio och TV.

Det är först i ett svårt krisskede, där det behövs mycket omfattande prioriteringar, t.ex. beroende på akut brist på elförsörjning, som det kan bli aktuellt att överväga att stänga av kanaler. När situationen är så allvarlig att ett val måste ske mellan att sända radio eller TV bör, mot bakgrund av vad som sagts, radio väljas före TV.

Sveriges Radios kanal P2 förutsätts liksom hittills vara reserverad för Försvarsmaktens behov för luftförsvarsändamål under höjd beredskap.

Regeringen avstår från att i detalj föreskriva den närmare inriktningen på planeringen, men förutsätter att programföretagen i samråd med SPF och Teracom bevakar utvecklingen och löpande rapporterar till regeringen om eventuella behov av förändringar av nuvarande inriktning.

5.7 Uthållighet och säkerhet i sändnings- och distributionssystemen

Regeringens förslag: En hög säkerhet och uthållighet i distributionen av radio och TV skall eftersträvas såväl i fredstid som under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Ansvar för att sändningsverksamheten uppfyller uppställda krav i beredskapshänseende vilar på enskilda programföretag.

Utredningen: Utredningen har inte i tillräcklig utsträckning kunnat bedöma det aktuella behovet av särskilda beredskapsåtgärder för säkerhet i distributionen av radio och TV eller vilka kostnader som är förknippade med detta. Försvarets forskningsanstalt (FOA) har på uppdrag av utredningen och Teracom gjort en studie av sårbarhetsfrågor i samband med rundradiodistributionen. FOA rekommenderar i sin studie bl.a. att man i beredskapsplaneringen ser till att skaffa reservkapacitet i systemen så att enskilda objekt kan ersättas. Andra aspekter som enligt FOA bör studeras är tillgången till bevakning och sabotage- och inbrottskydd vid viktiga anläggningar. Vidare visar studien att möjligheterna till mottagning av TV är starkt beroende av elförsörjning. För att bedöma sårbarheten är det också viktigt att notera att ca två tredjedelar av de svenska hushållen är anslutna till olika kabel-TV-nät. FOA rekommenderar därför radion som det huvudsakliga alternativet i en krigssituation. Alternativa vägar för distribution av radio och TV diskuteras. Utredningen anser att FOA:s studie bör kunna tjäna som en utgångspunkt för en fördjupad diskussion om målen för beredskapsplaneringen.

Remissinstanserna: *Teracom* anser att såväl sändarnätet som förbindelserna mellan detta och programföretagens sändningsplatser är i god kondition, men att det ändå kan finnas anledning att löpande förstärka beredskapen i rundradionäten. *Teracom* finner det starkt överdrivet att tala om ett upprustningsbehov. *Teracom* delar uppfattningen att reservvägar och alternativa matningsvägar för radio och TV utreds vidare. *Överstyrelsen för civil beredskap* för fram ytterligare utredningar och studier, gjorda av *Överstyrelsen* och *FOA*, som kan ligga till grund för fortsatta diskussioner om beredskapen på rundradioområdet. *Telia InfoMedia Television AB* anser att det är angeläget att en kartläggning med konsekvensanalys görs beträffande kabel-TV-näten i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Ett säkert och uthålligt distributionssystem för radio och TV är en grundläggande förutsättning för att medborgarna i alla lägen skall kunna nås av nyheter, information och varningsmeddelanden. Utgångspunkten skall vara att en hög säkerhet och uthållighet eftersträvas såväl i fredstid som under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen gör i totalförsvarspropositionens etapp 2 (prop. 1996/97:4) bedömningen att Sveriges Radio, Sveriges Television och *Teracom* har god förmåga att distribuera program under störda förhållanden. Samtidigt visar den studie som gjorts av *FOA* på uppdrag av utredningen och *Teracom* att det finns en rad svåra frågor att hantera när det gäller att upprätthålla en hög nivå på säkerhet och uthållighet i beredskapen för rundradiodistributionen, bl.a. med anledning av att ny teknik införs och att nya aktörer etablerar sig på marknaden.

Det finns anledning att de kommande åren följa utvecklingen när det gäller den successiva övergången till digital distributionsteknik samt annan distributionsteknik än den markbundna och dess konsekvenser för beredskapsplaneringen på radio- och TV-området.

Regeringen delar utredningens bedömning att en kombination av flera olika beredskapsåtgärder samt olika möjligheter för distribution av sändningar som kompletterar varandra är nödvändig för att åstadkomma en grund för säker informationsförmedling vid svåra påfrestningar på samhället i fred eller under höjd beredskap.

Regeringen är inte i nuläget beredd att föreslå några särskilda åtgärder med anledning av det underlag, bl.a. den utredning som genomförts av *FOA*, som utredningen presenterat. *FOA*:s utredning bör emellertid kunna tjäna som en av utgångspunkterna för en fortsatt diskussion. *SPF* bör i samarbete med myndigheter och programföretag bevaka utvecklingen.

Regeringen vill emellertid i detta sammanhang förtydliga de ansvarsförhållanden som råder mellan programföretag som har särskilda beredskapskrav samt krav på säkerhet i sändningarna och företag som tillhandahåller distributions- och programinsamlingstjänster.

Utgångspunkten för ett säkert och uthålligt distributionssystem för radio och TV bör vara de krav som regeringen ställer på enskilda programföretag om den tekniska säkerheten och kvaliteten i sändningarna. Regeringen ställer särskilda krav om nivån på säkerhet och kvalitet i sändningarna endast på Sveriges Radio och Sveriges Television. Dessa krav, liksom företagets sändningstillstånd i övrigt, skall vara

vägledande även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Det är en uppgift för programföretagen att på sina leverantörer av tjänster för utsändning och programinsamling ställa de krav som är nödvändiga för att uppfylla de säkerhets- och beredskapskrav som företagen åläggs av regeringen. Public service-företagen är skyldiga att anlita Teracom för utsändningstjänster för marksändningar. Det är naturligt att kraven på programföretagen utgör grunden för de åtgärder som Teracom i sin tur vidtar, både vad gäller planering för beredskap mot fredstida svåra påfrestningar och för höjd beredskap. Ansvaret för att sådana åtgärder vidtas ligger sålunda på programföretagen.

Teracom har emellertid en särställning genom ansvaret för den huvudsakliga distributionen av radio och TV i Sverige. Det markbundna sändarnätet utgör en utomordentligt samhällsviktig totalförsvarsresurs, varför staten även i fortsättningen bör ställa vissa krav på Teracom vad gäller beredskapsplanering.

Regeringen avser att förnya avtalet mellan staten och Teracom, under förutsättning att riksdagen godkänner vad regeringen anfört i denna proposition. Utgångspunkten bör vara att Teracom, liksom hittills, om höjd beredskap råder i landet följer de anvisningar regeringen meddelar i fråga om totalförsvaret och beredskapsplanering. Teracom bör också i enlighet med de anvisningar som regeringen meddelar, och i samråd med vederbörande statliga myndigheter, utarbeta erforderliga beredskapsplaner och vidta nödvändiga åtgärder för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Vid tillämpningen av beredskapsförordningen (1993:242) skall Teracom, liksom hittills, jämföras med myndighet. Vidare bör Teracom vid beredskapsplaneringen samråda med såväl Styrelsen för psykologiskt försvar som programbolagen Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB. Om också andra programföretag åläggs krav på beredskapsplanering eller själva önskar ställa särskilda krav på Teracom och dess tjänster bör samråd naturligtvis även ske med dessa företag. Utgångspunkten för den säkerhet och uthållighet som Teracom skall upprätthålla är de krav som programföretagen ställer.

5.8 Beredskapsaspekter på digital distributionsteknik

Regeringens bedömning: Beredskapsfrågor bör beaktas inom ramen för de utvärderingar som skall göras av digital ljudradio och digital television.

Utredningen: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har ej kommenterat utredningens förslag i detta avseende. *Försvarets forskningsanstalt (FOA)* konstaterar att en trolig följd av digitaliseringen är att mottagarna blir mindre energislukande. Detta kan bana väg för ett större antal batteridrivna TV-mottagare, vilket ger större möjlighet att nå befolkningen även vid elavbrott.

Bakgrund: Våren 1995 beslutade riksdagen i enlighet med regeringens förslag (prop. 1994/95:170, bet. 1994/95:Ku47, rskr.

1994/95:369) att digitala ljudradiosändningar skulle påbörjas i ett begränsat antal områden. I propositionen angavs att sändningar skulle ske både i storstadsregionerna och i andra delar av landet. Såväl Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB som privata programföretag gavs möjlighet att delta i sändningarna. Digitala ljudradiosändningar pågår i Sverige sedan hösten 1995. Sveriges Radio sänder för närvarande digital radio i fyra områden: Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrbotten. Sändningarna skall utvärderas när mottagare funnits tillgängliga en tid och såväl radioföretag som allmänheten i tillräcklig utsträckning har givits möjligheter att bedöma för- och nackdelar med den nya tekniken. Regeringen bereder för närvarande frågan om sändnings-tillstånd för privata programföretag i regionala frekvenser.

Regeringen överlämnade den 20 december 1996 proposition 1996/97:67 Digitala TV-sändningar till riksdagen. I propositionen föreslås att TV-sändningar med digital teknik skall införas i flera steg med möjlighet till staten att successivt ta ställning till om och på vilket sätt verksamheten skall fortsätta. Sändningarna skall starta på ett begränsat antal orter. Regeringen gav i januari 1997 en särskild utredare i uppdrag att förbereda sändningsverksamheten, föreslå sändningsorter och utforma en modell för olika programföretags samverkan i tekniska frågor. En kommitté med parlamentariskt inslag skall följa sändningsverksamheten och medverka vid utvärderingen av verksamheten. Riksdagen fattade den 9 april 1997 beslut med anledning av regeringens proposition (bet. 1996/97:KU17, rskr. 1996/97:178).

Skälen för regeringens bedömning: Utvecklingen av ny distributionsteknik och ny teknik på mottagarsidan kan leda till ändrade förutsättningar för beredskapen på radio- och TV-området. Det är därför viktigt att frågan följs kontinuerligt.

Regeringen har, både när det gäller introduktionen av digital ljudradio och digital TV, meddelat riksdagen att en utvärdering skall göras när sändningarna pågått en tid (prop. 1996/97:67). Inom ramen för sådana utvärderingar kommer beredskapsfrågor att beaktas.

5.9 Finansiering

Regeringens förslag: Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB skall, liksom hittills, finansiera sin beredskapsplanering inom ramen för företagets ordinarie medelstildelning via TV-avgiften.

Kommersiella radio- och TV-företag skall själva bekosta eventuell beredskapsplanering och investeringar i samband med en sådan planering. Någon ersättning från statens sida skall inte lämnas.

Utredningen: Utredningen avstår från att lämna ett detaljerat förslag till finansiering, men föreslår att kostnaderna för beredskapsförberedelser bör vara ett statligt ansvar och inte bekostas med TV-avgiftsmedel eller på annat sätt. Dock skall Teracom svara för kostnaderna för skydd av befintliga sändaranläggningar. Utredningen konstaterar att det inte blir

aktuellt med några större utgifter under innevarande försvarsbeslutsperiod, dvs. före år 2001. Vad som kommer att krävas fram till dess är utrednings- och planeringsresurser, i första hand en viss resursförstärkning vid SPF. Utredningen tar upp ett förslag från en särskild utredare som på uppdrag av försvarsministern lagt fram förslag till principer för beredskapsåtgärder inom det civila försvaret (den s.k. CFF-utredningen). I betänkandet *Finansieringen av det civila försvaret* (SOU 1996:58) föreslås i fortsättningen att en fast del av mottagaravgifterna avsätts för beredskapsändamål och samlas i en särskild beredskapsfond. Medel från fonden förutsätts användas bl.a. för att finansiera public service-sektorns beredskapskostnader.

Remissinstanserna: *Sveriges Radio och Sveriges Television*, liksom *Teracom* avvisar, liksom tidigare, förslaget från CFF-utredningen om att en fond inrättas med TV-avgiftsmedel för beredskapsändamål, med hänvisning till att förslaget kan innebära möjligheter till statlig styrning som i sin tur kan skada programbolagens trovärdighet. *Teracom* anför vidare att om också radio- och TV-företag utanför public service-kretsen skall genomföra beredskapsplanläggning måste denna samordnas med *Teracom*s planering beroende på att en stor andel av dessa företag anlitar *Teracom* för distribution av sina sändningar. Enligt *Teracom* bör en sådan finansiering bygga på samma förutsättningar som gäller för public service-företagen, nämligen att *Teracom*s planeringskostnader ersätts av företagen via avgifterna för distributionen. *Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB)* delar inte utredningens uppfattning om hur beredskapsåtgärderna inom rundradioområdet skall finansieras. *ÖCB* konstaterar att om statsmakterna väljer, som föreslås i totalförsvarspropositionen, att helt eller delvis avgiftsfinansiera beredskapsåtgärderna inom elförsörjningen och telekommunikationerna bör detta även fortsättningsvis gälla för rundradioverksamheten som sedan lång tid tillämpat denna finansieringsform.

Skälen för regeringens förslag: Utgångspunkten för en beredskap på radio- och TV-området är att den fredstida strukturen bör bibehållas även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred (se avsnitt 5.1).

Vägledande för verksamheten inom det civila försvaret är den s.k. ansvarsprincipen som innebär att den som har ansvar för en verksamhet i fred även har motsvarande ansvar i krig. Principen gäller all verksamhet inom det civila försvaret, dvs. inte enbart statliga myndigheters verksamhet.

Finansieringen av beredskapsåtgärder på radio- och TV-området bör bekostas av medieföretagen själva.

För *Sveriges Radio*, *Sveriges Television* och *Sveriges Utbildningsradio* gäller i dag att företagen ansvarar för beredskapsplanering utifrån särskilda villkor. Verksamheten finansieras av företagen själva inom ramen för företagens ordinarie medelstilldelning via TV-avgiften. Mot bakgrund av public service-företagens särskilda uppdrag och unika möjligheter att nå hela befolkningen med ett rikt och varierande utbud är det naturligt att en del av mottagaravgifterna, liksom hittills, används för företagens beredskapsplanering. Företagen bör därför, liksom hittills, kunna finan-

siera sin beredskapsverksamhet inom ramen för ordinarie medelstilldelning via TV-avgiften.

Även andra företag på radio- och TV-området skall, i enlighet med vad som sagts tidigare (se avsnitt 5.1), kunna få stöd och rådgivning vid beredskapsplanläggning av Styrelsen för psykologiskt försvar. Detta stöd skall bygga på frivillig medverkan och någon särskild ersättning för beredskapsplanering eller kompensation för bortfall av reklamintäkter eller liknande skall inte lämnas. Principen skall vara att företag på radio och TV-området själva svarar för eventuella beredskapsförberedelser.

Teracom bör, liksom hittills, kunna finansiera beredskapsåtgärder för skydd och säkerhet via avgifter som tas ut av de företag som använder sig av Teracoms tjänster för distribution och liknande.

6 Författningskommentar

6.1 Förslaget till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

5 §

Ändringen innebär att den som sänder markbunden ljudradio eller television med tillstånd enligt radio- och TV-lagen eller lokalradiolagen inte skall riskera att radiosändaren och sändarutrustningen tas i anspråk genom förfogande. En förutsättning är dock att sändarutrustningen stadigvarande är i bruk. Med stadigvarande i bruk avses att utrustningen används kontinuerligt utan annat än tillfälliga avbrott. Står utrustningen obrukad under några dagar för att programföretaget saknar personal, elkraft e.d. skall staten inte kunna ta i anspråk utrustningen.

Enligt 8 kap. 1 § radio- och TV-lagen är innehavare av kabelnät skyldig att se till att de boende i anslutna fastigheter har möjlighet att ta emot vissa TV-program, för närvarande program från SVT och TV4 (must carry-principen). Ett ianspråktagande av en anläggning för trådsändning skulle innebära att dessa sändningar inte skulle nå dem som är anslutna till nätet. Undantaget i andra stycket skall därför även gälla anläggning för trådsändning som vidareänder de tillståndspliktiga sändningarna. Bestämmelsen har motiverats i avsnitt 5.2.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lokalradiolagen (1993:120)

23 §

Lokalradion fyller en viktig funktion när det gäller att få ut viktiga meddelanden till allmänheten, speciellt under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Tillståndshavarna för lokalradio skall därför ha skyldighet att kostnadsfritt sända varningsmeddelanden som är

av vikt för allmänheten. Det krävs dock att det är meddelanden som skall skydda människor, egendom eller miljö, se närmare avsnitt 5.4. Prop. 1996/97:158

6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation

20 §

Ändringen har föranletts av önskemålet att mångfalden i ljudradio och TV skall behållas även om landet befinner sig i krig. Ändringen innebär att bestämmelsen i *första stycket* att vissa tillstånd att inneha och använda radiosändare automatiskt upphör att gälla om landet är i krig tas bort. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.2.

6.4 Förslaget till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844)

3 kap. 2 §

Fram till utgången av år 1996 ställdes beredskapskrav på Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB i avtal mellan staten och programföretagen. Efter radio- och TV-lagens ikraftträdande den 1 december 1996 skall det inte längre finnas avtal mellan staten och programföretag som reglerar vilka krav staten ställer på ett programföretag som sänder ljudradio eller TV med stöd av tillstånd från regeringen. Villkor för sändningsrätten skall i stället framgå av programföretagens sändningstillstånd.

Bestämmelsen innehåller en uttömmande uppräkningslista av vilka villkor för sändningsrätten som regeringen får ställa på ett programföretag som får tillstånd att sända ljudradio eller television i marknätet. Tillägget i punkt 18 att regeringen även får ställa krav att programföretaget skall ha en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred ersätter motsvarande bestämmelser i avtal samt innebär att villkoret är möjligt att ställa på andra programföretag än public service-bolagen. Beredskapsplanen skall lämnas till regeringen och den myndighet som regeringen bestämmer.

Överväganden och förslag i sammandrag

Enligt direktiven skall vi göra en översyn av vad som bör gälla för radio och television vid krig och krigsfara. Uppdraget skall ses mot bakgrund av den kraftigt förändrade mediesituationen under senare år. Sveriges Radios (SR) och Sveriges Televisions (SVT) monopolställning har brutits, och vi har fått en struktur med många programföretag och ökad konkurrens. Vid sidan om public service-TV finns nu ett antal utlandsbaserade företag som sänder via satellit för svensk publik och en markbunden reklamfinansierad TV-kanal (TV 4). Vid sidan av Sveriges Radio finns både närradio och kommersiell lokalradio.

Om Sverige kommer i krig eller om det råder krigsfara och regeringen förordnar det skall SR och SVT bilda självständiga organisationer inom totalförsvaret och lyda direkt under regeringen. TERACOM Svensk Rundradio AB (Teracom) som förvaltar sändarnätet för SR, SVT och TV 4 skall även ingå i denna krigsorganisation.

Beträffande de övriga programföretagen saknas bestämmelser om och i så fall hur de skall inordnas i totalförsvaret vid krig och krigsfara.

Vi har – i linje med vad som uttalas i den senaste försvarspropositionen – eftersträvat en helhetssyn för de åtgärder och principer som kan bli aktuella vid såväl krig och krigsfara som vid allvarliga fredstida störningar.

Utgångspunkten för våra förslag är medborgarnas rätt till och behov av information från myndigheter och från andra samhällsinstitutioner både i krigstillstånd och vid allvarliga störningar i fredstid. Det är individens behov som står i centrum. Samhället har ett ansvar för att medborgarna skall få den information som de behöver för att kunna skydda liv, hälsa och egendom.

De grundläggande principerna om yttrande- och tryckfrihet skall gälla även när landet befinner sig i krig. Det ankommer på det psykologiska försvaret att säkerställa rimliga arbetsvillkor för massmedierna vid krig och krigsfara. Vi finner starka motiv för att i vissa avseenden jämställa beredskapsplaneringen för radio och TV med vad som sedan länge gäller för pressen. Av olika skäl har den funktionsansvariga myndigheten Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) kommit att lägga tyngdpunkten av sin beredskapsstödjande verksamhet till dagspressen. Samtidigt har SR, SVT och Teracom skött sina beredskapsförberedelser i stort sett utan uppföljning från SPF:s sida.

Vi föreslår ett för dagspressen och radio- och TV-verksamheten vid sidan av public service-sektorn likartat stöd till beredskapsplanläggning. Möjligheter till samverkan mellan kommunala myndigheter och lokalradio (i vissa fall närradion) bör undersökas.

Vi diskuterar också en i direktiven särskild specificerad fråga som gäller i vilken utsträckning den fredstida strukturen inom radion och televisionen kan och bör behållas även vid krig eller krigsfara.

Det är ett samhälleligt intresse att mångfalden i radio och television bibehålls även när landet befinner sig i krig eller krigsfara. Strävan bör således vara att underlätta för de programföretag som så önskar att fortsätta sin verksamhet. Dessa företag bör vidare få stöd till beredskapsplanläggning – i princip av samma slag som den som gäller för dagspressen för närvarande. Vi avstyrker dock generell kompensation för bortfall av reklaminkomster. Ett selektivt stöd till vissa radiostationer för att få ut viss typ av information kan däremot vara motiverat.

I samband med denna fråga tar vi upp en bestämmelse i radiokommunikationslagen (1993:599). Denna bestämmelse bör ändras på så sätt att de programföretag som sänder ljudradio eller television även med tillstånd enligt de radorättsliga författningarna skall undantas från tillämpningen.

En annan lag som kan ha betydelse vid krig eller krigstillstånd är förfogandelagen (1978:262). Förfogandelagen bör ändras så att det klart framgår att staten genom förfogande kan ta i anspråk radiosändare och radioutrustning som inte är i bruk för sändning av ljudradio eller television.

Vi diskuterar hur tillgängligt sändningsutrymme skall disponeras på bästa sätt vid krig eller krigsfara. Vår utgångspunkt är härvidlag SR/SVT:s planeringsförutsättningar. I likhet med SR anser vi att två rikstäckande kanaler bör reserveras för rikssändningar i ljudradion. Det är P1 och P3 som det här är fråga om (P2 förutsätts tillsvi vidare stå till försvarsmaktens disposition för luftförsvarsändamål.) Så länge omständigheterna medger skall vidare P4 – som består både av de lokala kanalerna inom Sveriges Radio och rikstäckande sändningar – fungera.

Ljudradio är betydligt mer flexibel och mindre sårbar än TV. I första hand bör beredskapssatser avse radiomediet. Vårt förslag är att verksamheten skall kunna upprätthållas på tre nivåer: rikssändningar i hela landet, regionala sändningar samt på kommunal nivå.

Det är utomordentligt viktigt att Sveriges Radios programservice för språkliga minoriteter kan upprätthållas vid krig eller krigsfara, även om det disponibla sändningsutrymmet kommer att minska. Många närradiosändningar sker på invandrarspråk, även sådana språk som inte finns representerade i Sveriges Radios utbud. Vissa av dessa sändningar kan alltså ha stor betydelse för informationen till berörda grupper. Vi föreslår därför att i de kommuner där sådana sändningar förekommer bör man försöka bedöma genomslagskraften samt undersöka möjligheterna till samverkan med sändande organisation i en krigssituation. Ambitionen för språkminoriteter är också tillämplig för de funktionshindrade. I fredstid har public service-bolagen skyldighet att sända program som är avpassade för dessa grupper.

Kommunerna skall vid krig och krigsfara kunna engagera sig mera aktivt i ljudradioverksamhet. Beroende på de lokala förutsättningarna bör samverkan kunna utvecklas mellan kommunledning och närradio respektive lokalradio som sänder över området. Flera angränsande kommuner kan också samarbeta. Det skall också finnas möjlighet för kommunerna att sända i egen regi.

Den ordning för sändning av myndighetsmeddelanden som gäller för public service-bolagen och TV 4 bör utsträckas till den kommersiella

lokalradion. Det är möjligt att beslut måste anstå tills den nuvarande tillståndsperioden löpt ut. Vi förordar vidare att det av Räddningsverket utvecklade varnings- och informationssystemet Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) får en annan lagteknisk utformning.

Vi utgår från att när detta betänkande har remissbehandlats och de allmänna förutsättningarna klarlagts, kan principerna för en eventuell upp- rustning av sändaranläggningarna och andra beredskapsåtgärder fastslås. Under innevarande försvarsbeslutsperiod som löper ut år 2001 räknar vi med ett engångsbelopp i storleksordningen 15 miljoner kronor för att få i gång den nödvändiga utrednings- och planeringsprocessen. SPF som i sin egenskap av funktionsansvarig myndighet kommer att ha en central roll i planeringen bör förstärkas. Vi skisserar de ökade arbetsuppgifter som kommer att ligga på SPF enligt våra förslag. Samordningsansvaret kommer att öka, liksom granskningen av efterlevnaden av uppställda mål för beredskapen samt bevakningen av medieutvecklingen från försvars- synpunkt.

Kostnaderna för beredskapsförberedelser bör vara ett statligt ansvar och inte bekostas med TV-avgiftsmedel eller på annat sätt. Om det nödvändiga resurstillskottet måste skapas genom omfördelning av till- gängliga medel bör man i första hand överväga en överföring av medel som har avsatts för beredskapsåtgärder på telekommunikationssidan.

Avslutningsvis behandlar vi aspekter på digitaliseringen av svensk ljudradio och television. Vår slutsats är att även fortsättningsvis bör man satsa på i första hand ljudradion för beredskapsändamål.

1 Förslag till lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:000)¹

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2 § och 9 kap. 2 § radio- och TV-lagen (1996:000) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §

Villkor för sändningstillstånd får även avse skyldighet att

1. sända program till hela landet eller till en viss del av landet,

2. sända under en viss minsta tid,

3. samtidigt sända ett visst minsta antal program i varje område,

4. bereda utrymme för sändningar som är särskilt anpassade för syn- eller hörselskadade enligt 2 kap. 1 § andra stycket,

5. utforma sändningar på ett sådant sätt att de blir tillgängliga för funktionshindrade,

6. bereda utrymme för sändningar som sker med stöd av tillstånd av regeringen,

7. använda en viss sändningsteknik,

8. använda vissa radiosändare,

9. ta hänsyn till ljudradions och televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen,

Villkor för sändningstillstånd får även avse skyldighet att

1. sända program till hela landet eller till en viss del av landet,

2. sända under en viss minsta tid,

3. samtidigt sända ett visst minsta antal program i varje område,

4. bereda utrymme för sändningar som är särskilt anpassade för syn- eller hörselskadade enligt 2 kap. 1 § andra stycket,

5. utforma sändningar på ett sådant sätt att de blir tillgängliga för funktionshindrade,

6. bereda utrymme för sändningar som sker med stöd av tillstånd av regeringen,

7. använda en viss sändningsteknik,

8. använda vissa radiosändare,

9. ta hänsyn till ljudradions och televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen,

¹Förslag i prop. 1995/96:160.

10. iaktta bestämmelsen i 6 kap. 3 § första stycket om beriktigande även i fråga om ljudradion,

11. sända genmälen,

12. i programverksamheten respektera den enskildes privatliv,

13. sända ett mångsidigt programutbud,

14. kostnadsfritt sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det,

15. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag, *och*

16. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet.

10. iaktta bestämmelsen i 6 kap. 3 § första stycket om beriktigande även i fråga om ljudradion,

11. sända genmälen,

12. i programverksamheten respektera den enskildes privatliv,

13. sända ett mångsidigt programutbud,

14. kostnadsfritt sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det,

15. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag,

16. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet, *och*

17. svara för beredskapsplan för verksamheten under krig och krigsfara.

9 kap.

2 §

Granskningsnämnden för radio och TV övervakar genom granskning i efterhand om sända program står i överensstämmelse med denna lag och de villkor som kan gälla för sändningarna.

Bestämmelserna om reklam i 7 kap. 3, 4 och 10 §§ övervakas dock av Konsumentombudsmannen.

Bestämmelserna om reklam i 7 kap. 3, 4 och 10 §§ övervakas dock av Konsumentombudsmannen. *Tillsyn över att villkor enligt 3 kap. 2 § 17 efterlevs utövas av myndighet som regeringen bestämmer.*

Sändningar som sker med stöd av tillstånd till vidare-sändning enligt 3 kap. 5 § skall inte granskas av Granskningsnämnden för radio och TV.

Finner Granskningsnämnden för radio och TV att en sändning innehåller våldsskildringar eller pornografiska bilder i strid med 6 kap. 2 §, skall nämnden göra anmälan om förhållandet till Justitiekanslern.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom föreskrivs att 5 § förfogandelagen (1978:262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Genom förfogande kan

1. fastighet tagas i anspråk med nyttjanderätt och annan egendom tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt,

2. nyttjanderätt, servitut eller liknande rätt till egendom upphävas eller begränsas och nyttjanderätt i andra hand tillskapas,

3. ägare eller innehavare av fastighet, gruva, byggnad, industrianläggning eller annan anläggning eller av transportmedel, arbetsmaskin eller liknande åläggas att utöva verksamhet för eller på annat sätt medverka till framställning av egendom för statens eller annans räkning,

4. ägare eller innehavare av lageranläggning åläggas att förvara egendom,

5. ägare eller innehavare av transportmedel åläggas att ombesörja transporter,

6. viss person åläggas tillfällig uppgift för försvarsmakten som vägvisare, budbärare, arbetsmanskap eller sjukvårdspersonal.

Radiosändare eller sändarutrustning som utnyttjas för tillståndspliktiga sändningar av ljudradio- eller TV-sändningar enligt radio- och TV-lagen (1996:000) eller lokalradiolagen (1993:120) får inte tagas i anspråk.

Ägare eller innehavare av egendom som omfattas av förfogande får icke överlåta, förbruka, skada, gömma undan eller föra bort egendomen.

Denna lag träder i kraft den

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation

Prop. 1996/97:158
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1993:599) om radiokommunikation skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Är Sverige i krig upphör giltigheten av de tillstånd som har beslutats enligt 3 § och av de undantag från tillståndsplikten som har beslutats med stöd av 8 §. Detta gäller inte tillstånd som har meddelats statliga myndigheter eller kommuner eller tillstånd som har meddelats enskilda organisationer eller företag som under krig skall bedriva verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret.

Är Sverige i krig upphör giltigheten av de tillstånd som har beslutats enligt 3 § och av de undantag från tillståndsplikten som har beslutats med stöd av 8 §. Detta gäller inte tillstånd som har meddelats statliga myndigheter eller kommuner eller tillstånd som har meddelats enskilda organisationer eller företag som under krig skall bedriva verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret. *Detta gäller inte heller den som även har tillstånd att sända ljudradio eller television enligt radio- och TV-lagen (1996:000) eller lokalradiolagen (1993:120).*

Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen meddela de föreskrifter om tillstånd att inneha och använda radiosändare som behövs med hänsyn till landets försvar eller säkerhet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den

4 Förslag till förordning om ändring i beredskapsförordningen (1993:242)

Prop. 1996/97:158
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att bilagan till beredskapsförordningen (1993:242) skall ha följande lydelse.

Bilaga²

Nuvarande lydelse

Indelning i funktioner m.m.

*=myndigheten är beredskapsmyndighet

Funktion	Ansvarig myndighet	Övriga myndigheter med uppgifter inom funktionen
Befolkningsskydd och räddningstjänst	*Statens räddningsverk	*Statens strålskyddsinstitut *Statens kärnkraftsinspektion *Rikspolisstyrelsen *Sjöfartsverket *Luftfartsverket *Kustbevakningen
Psykologiskt försvar	Styrelsen för psykologiskt försvar	
Socialförsäkring m.m. (administration av socialförsäkringen samt arbetslöshets- och tjänstegrupplivförsäkring)	*Riksförsäkringsverket	* De allmänna försäkringskassorna * Statens löne- och pensionsverk * Arbetsmarknadsstyrelsen

²Senaste lydelse 1996:215.

Föreslagen lydelse

Indelning i funktioner m.m.

*=myndigheten är beredskapsmyndighet

Funktion	Ansvarig myndighet	Övriga myndigheter med uppgifter inom funktionen
Befolkningsskydd och räddningstjänst	*Statens räddningsverk	*Statens strålskyddsinstitut *Statens kärnkraftsinspektion *Rikspolisstyrelsen *Sjöfartsverket *Luftfartsverket *Kustbevakningen
Psykologiskt försvar (<i>Övergripande ansvar för statlig och kommunal informationsberedskap samt stöd till beredskapsplanläggning för massmedieföretag</i>)	Styrelsen för psykologiskt försvar	* <i>Civilbefälhavarna</i> * <i>Länsstyrelserna</i>
Socialförsäkring m.m. (administration av socialförsäkringen samt arbetslöshets- och tjänstegrupplivförsäkring)	*Riksförsäkringsverket	*De allmänna försäkringskassorna *Statens löne- och pensionsverk *Arbetsmarknadsstyrelsen

Denna förordning träder i kraft den

5 Förslag till lag om ändring i lokalradiolagen
(1993:120)

Prop. 1996/97:158
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 23 § lokalradiolagen (1993:120) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

I nödsituationer skall sådana meddelanden som är av vikt för allmänheten sändas utan särskild ersättning om en myndighet begär det.

Meddelanden som är av vikt för allmänheten skall sändas *kostnadsfritt* om en myndighet begär det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1996:80) Viktigt meddelande – Radio och TV i krig och kris

Prop. 1996/97:158
Bilaga 3

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Justitiekanslern, Kammarrätten i Stockholm, Försvarets forskningsanstalt (FOA), Försvarmakten, Statens Räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF), Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Totalförsvarets chefsnämnd, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet, Post- och telestyrelsen (PTS), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Västerbottens läns landsting, Kemikalieinspektionen, Statens strålskyddsinstitut, Närings- och teknikutvecklingsverket, (NUTEK), Radio- och TV-verket (RTV), Granskningsnämnden för radio och TV, Rådet för mångfald inom massmedierna (Ku 1995:01), Lokal- och närradiokommittén (Ku 1995:04), Stockholms stad, Uppsala kommun, Oxelösunds kommun, Linköpings kommun, Karlskrona kommun, Göteborgs stad, Stenungsunds kommun, Trollhättans kommun, Kristinehamns kommun, Karlskoga kommun, Härnösands kommun, Svenska Kommunförbundet, Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT), TV4 AB, TERACOM Svensk Rundradio AB (Teracom), Kabelvision KB, Telia AB, Sveriges närradioförbund, Frivilligorganisationernas samarbetskommitté och Tidningsutgivarna.

Allmänt om betänkandet

Andelen remissinstanser som svarat ligger på ca 60 procent. Många remissinstanser har valt att enbart svara på delar av betänkandet. Den övervägande delen instämmer i huvudsak i utredningens förslag. Utredningens förslag om finansiering via statsbudgeten tillbakavisas av flera instanser, med invändningen att avgifter bör användas för beredskapsförberedelser. Förslaget om att ge Styrelsen för psykologiskt försvar en ökad roll för massmedier får, med något undantag, brett stöd av remissinstanserna. Förslagen till lagändringar stöds i huvudsak med några justeringar.

Sammanställningen har delats in efter vilka uppgifter instanserna har.

Radio- och TV-myndigheter och domstolar

Radio- och TV-verket delar utredningens ståndpunkt att programföretagens skyldigheter skall framgå av lag och tillståndsvillkor. Verket menar att detta bör inte hindra att överenskommelser träffas mellan

statens Räddningsverk och tillståndshavarna om de närmare villkoren för hur meddelandena skall sändas. Utredningens förslag om att teckna samarbetsavtal mellan kommunledning och organisationer som bedriver närradio anser verket vara svårt eftersom en självklar part att teckna avtal med saknas för närradion. När det gäller digital ljudradio (DAB) hävdar verket att tillstånden för DAB, på samma sätt som för analog ljudradio, kan förenas med villkor för utsändning av myndighetsmeddelanden för såväl public service-företagen som privata programföretag.

Granskningsnämnden för radio och TV pekar i anslutning till utredningens förslag till ändring i lagen (1993:559) om radiokommunikation på frågor som kan uppkomma om sådana satellitkanaler med säte utanför Sverige som sänder i vart fall en del av sina sändningar via upplänk i Sverige, t.ex. TV 3. Nämnden pekar vidare på att bestämmelserna i den nya radio- och TV-lagen (1996:844) i 3 kap. 2 § innebär en möjlighet att föreskriva en skyldighet att kostnadsfritt sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det. Nämnden delar uppfattningen om att det är viktigt att varningsmeddelanden kan nå ut även till dem som lyssnar på lokalradiosändningar.

Justitiekanslern anger att den föreslagna formuleringen i 3 kap. 2 § radio- och TV-lagen om *svara för beredskapsplan för verksamheten under krig och krigsfara* kan ge upphov till missförstånd, och föreslår därför att det byts till *utarbeta beredskapsplan för*.

Kammarrätten anser att utredningens betänkande faller utanför deras ansvarsområde.

Företag inom radio- och TV-området

Sveriges Radio och Sveriges Television lämnar ett gemensamt svar. En grundläggande princip från programbolagen är att den fredstida kris- och katastrofberedskapen integreras med den rena krigsberedskapen. Detta gäller både för finansiering samt tekniska och organisatoriska förutsättningar. En statlig inblandning i något avseende skulle kunna innebära att den principen bryts, vilket bl.a. kan göra att programbolagens trovärdighet sätts på spel, menar programbolagen. SVT och SR betonar att medieföretagen inte får åläggas sådana villkor för verksamheten att deras oberoende och möjligheter till fortsatt fri nyhets- och informationsförmedling samt opinionsbildning kan uppfattas som kringskurna. Programbolagen avvisar därför förslaget om att SPF tilldelas rollen som s.k. funktionsansvarig myndighet för massmedierna. Vidare anser de att ljudradion och televisionen bör prioriteras likvärdigt till följd av televisionens stora genomslagskraft och förutsättningar att nå speciella publikgrupper. Beredskapsplanering är ett åtagande som enligt ansvarsprincipen skall regleras i respektive programbolags tillståndsvillkor, menar programbolagen. Finansieringen av beredskapsåtgärder bör bestriktas av berörda bolag. Programbolagen avvisar idén om finansiering via statsbudgeten, med hänsyn till de integritetsproblem detta skapar för medierna. Programbolagen menar vidare att medierna skall stå självständiga gentemot myndigheterna. Detta menar programbolagen, står i strid med förslagen i betänkandet om att SPF skall utöva en form av

tillsyn över medierna. SVT och SR ifrågasätter starkt funktionsansvarighetsrollen för SPF vad gäller massmedia. Den nuvarande ordningen där programbolagen har krigsavtal med staten och självständigt, inom egna budgetramar, ansvarar för beredskapsplaneringen är ett fullt tillräckligt mått av myndighetsinsyn, anser programbolagen. SR och SVT har tidigare även avvisat förslagen i CFF-utredningen därför att förslagen däri kan innebära möjligheter till statlig styrning som i sin tur kan skada programbolagens trovärdighet. Programbolagen erinrar om att regeringen enligt grundlagen inte kan förorda om aktiebolags verksamheter och att beredskapsförordningen därför inte kan åberopas. Programbolagen är emellertid positiva till att delta i ett rådgivande organ knutet till SPF, vilket kan ersätta den Rådgivande nämnden. SR ställer sig tvekan om förslaget för kommunal beredskapsradio kan tolkas så att kommunerna delvis kan ta över P4-nätet för egen information. Detta skulle då te sig förvirrande för allmänheten, som kan sammanblanda informationen med en obunden nyhetsförmedling m.m.. SR uttrycker ett starkt önskemål om att behålla P2 inom företagets krigsorganisation. Programbolagen ställer sig positiva till att beredskapsmedel som PTS förfogar över inom deras budget, fördelas ut till programföretagen och till Teracom. Programbolagen för fram ett förslag om att en organisationskommitté skall tillskapas för att vidare bereda utredningens förslag. Berörda medieföretag bör där ha en rimlig representation.

TV4 AB konstaterar att regeringen ännu inte tagit initiativ till villkor som skall gälla för sändningar om Sverige kommer i krig eller krigsfara. *TV4* menar att *SVT* är det programbolag som får stå för bildandet av en självständig organisation inom totalförsvaret och lyda direkt under regeringen. *TV4* menar att kompletteringen i radio- och TV-lagens 3 kap. 2 § inte innebär att ett åtagande om beredskapsplan behöver komma med i ett tillstånd för en kommersiell TV-kanal. *TV4* understryker att ett förväntat bortfall av annonsintäkter vid en krigssituation måste kompenseras, inte enbart för själva beredskapsplanläggningen. *TV4* anser bl.a. av säkerhetsskäl att de inte måste ingå i den beredskapsplan som staten efterlyser eftersom avtal finns med *SVT* och *SR* gällande krigsorganisationen.

Teracom hävdar att många radio- och TV-företag anlitar *Teracom* för distributionen av sina sändningar. Om dessa företag skall genomföra beredskapsplanläggning, som föreslås i betänkandet, måste den samordnas med planläggningen för *Teracom*. Finansieringen bör bygga på samma förutsättningar som gäller för public service-företagen, där företagen t.ex. via avgiften för distributionen även betalar för *Teracom*s planeringskostnader. *Teracom* anser att kravet på god framförhållning i beredskapsplaneringen kräver att frågan om huruvida tillstånd att använda radiosändare kan upphöra eller inte blir klarlagd. Ett sådant klagande behövs i lag. Enligt *Teracom* får Kommunikationsdepartementets promemoria (Ds 1996:38) Moderna telekommunikationer åt alla, icke önskvärda konsekvenser för rundradion. De förslag som utredningen om Radion och televisionen i krig och krigsfara lagt fram bör därför genomföras i den del förslaget gäller sändning av ljudradio eller television. Förslaget till lagändring i radio- och TV-lagen bör ändras så att det även täcker *Teracom*s tillstånd för radiosändningar. *Teracom*

instämmer i att SVT1 bör prioriteras bl.a. av uthållighetskäl för reservelkraft. Teracom understryker att planeringssambandet mellan public service-företagen och Teracom inte får brytas oavsett vilket förslag av Hot- och riskutredningen eller Krig- och krisutredningen som genomförs. Nuvarande ordning fungerar väl. Teracom ställer sig positiva till SPF:s föreslagna mer aktiva roll, något som inte hindras av en fortsatt tillämpning av den nuvarande ordningen. Teracom finner det högst anmärkningsvärt att de inte föreslås ingå i det föreslagna Rådet. När det gäller finansiering har Teracom avvisat CFF-utredningens förslag om finansiering av beredskapsåtgärder via TV-avgiften. Teracom påpekar att deras avtal med staten för krig och krigsfara bör revideras.

Telia InfoMedia AB anser att en övergripande kartläggning av kabel-TV-näten med konsekvensanalys snarast bör ske. De fyra största kabel-TV-operatörerna svarar för nästan hälften av distributionen för must carry-program till hushållen. Telia menar att SPF bör satsa på uthållighet för kabel-TV-näten för att stärka uthålligheten i radio- och TV-distributionen, på samma sätt som PTS har satsat på uthållighet för telefoni. Vidare deltar Telia gärna i en fortsatt utredning och utveckling för att säkerställa reservmatning av TV-program via kabel eller satellit. Telia föreslår att en särskild studie initieras för att förbereda en digital reserv-TV-kanal, som aktiveras då det inte är möjligt att använda terrester mottagning på grund av lokala olyckshändelser. *Sveriges närradioförbund* har inget att erinra mot vad som föreslås i betänkandet.

Kabelvision AB avstår från att yttra sig över betänkandet.

Totalförsvarsmyndigheter

Försvarets forskningsanstalt föreslår att man i stället för krig och krigsfara använder begreppet krig och svåra påfrestningar såsom görs i Totalförsvarspropositionen. FOA hävdar att den föreslagna ändringen av förfogandelagen bör förtydligas så att det klart framgår att radioutrustning som inte utnyttjas kan tas i anspråk. FOA hävdar vidare att TV:ns stora genomslagskraft och allmänhetens stora TV-beroende kan motivera åtgärder på mottagarsidan. FOA anser att kriterierna för ett funktionsansvar för radio- och TV-funktionen (inklusive distributionen) bör sökas i programföretagens verksamhet, och att det är rimligt att SPF får den uppgiften.

Styrelsen för psykologiskt försvar anser att åtgärder är mycket väsentliga vad gäller TV-mediets beredskap. SPF konstaterar att det kan vara en ändamålsenlig lösning att de får en central roll vad gäller rundradions beredskap. SPF påpekar att funktionsansvaret egentligen stannar inom begreppet informationsberedskap, dvs. myndigheters och mediers beredskap att i extraordinära lägen svara upp mot de krav på informationsverksamhet som medborgarna ställer. SPF betonar att sändarna resp. förmedlarna av information själva svarar för innehåll och utformning av den information man önskar sprida. Helhetssynen ger också grund för att en god beredskap skall genomföras vad avser bildmediet. SPF ställer sig positiv till att ett etermedieråd inrättas vid SPF.

Post- och telestyrelsen hävdar att eftersom kontribution och distribution av program är telekommunikation bör PTS vara funktionsansvarig myndighet vad avser Teracom:s verksamhet. Det skulle innebära att Teracom skulle medverka i PTS upphandlingsprocess. PTS motsätter sig en omfördelning av medel till SPF därför att beredskapsåtgärderna inte samordnas och att det kräver en ökad kompetens inom SPF.

Försvarsmakten konstaterar att utredningens förslag om de genomförs kommer att medföra förbättringar av beredskapen inför svåra påfrestningar i beredskap, kris och krig. Försvarsmakten understryker att man i krig och krigsfara måste kunna disponera Sveriges Radios P2-sändare.

ÖCB delar utredningens allmänna utgångspunkter. ÖCB anser också att utredningens föreslagna prioriteringar vid beredskapsplaneringen, övriga lagstiftningsfrågor och andra viktiga åtgärdsförslag tillstyrks. ÖCB delar inte utredningens uppfattning om hur beredskapsåtgärderna inom rundradioverksamheten skall finansieras. ÖCB hänvisar till Totalförsvarspropositionen om att helt eller delvis avgiftsfinansiera beredskapsåtgärderna inom elförsörjningen och telekommunikationerna även fortsättningsvis bör gälla för rundradioverksamheten, som sedan lång tid tillämpat denna finansieringsform.

NUTEK avgränsar sitt yttrande till de frågor som berör energifunktionen. NUTEK anser att utökningen av sändningsmöjligheter för radio- och TV-stationer bör inordnas i ett beredskapssystem, enligt utredningens förslag. NUTEK menar att viss skyldighet inom beredskapsområdet inkluderas i sändningstillstånden. NUTEK finner att utredningens förslag om särskilt beredskapsstöd till kommersiella stationer vidare behöver analyseras. NUTEK menar vidare att en enhetlig finansieringsprincip för beredskapsåtgärder bör eftersträvas motsvarande de finansieringsförslag som är aktuella inom t.ex. elkraftsområdet och telekommunikationsområdet.

Totalförsvarets chefsnämnd anser att betänkandet belyser de problem och svagheter som finns med det nuvarande regelverket för radio och TV i krig och kris. Chefsnämnden anser det synnerligen angeläget att dessa svagheter snarast åtgärdas, särskilt inom informationsfunktionen.

Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet delar utredningens uppfattning om att de redan i dag grundlagsfästa reglerna, som tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, även skall gälla i krig och krigsfara. Den fredstida mediestrukturen bör behållas så långt det är möjligt.

Statens Räddningsverk anser att ordet "kris" i betänkandets titel är missvisande och kan lätt ge felaktiga associationer.

Statens strålskyddsinstitut instämmer med utredningens överväganden och förslag. *Kemikalieinspektionen* har inget att invända mot förslagen i betänkandet.

Centrala stabsmyndigheter

Statskontoret, anser att statsmakterna bör vara restriktiva med att inrätta nya råd. Ett råd för radio- och TV-frågor bör prövas mot alternativet att utöka nuvarande Pressrådets ansvarsområde. Statskontoret anser även att

den Rådgivande nämnden bör avvecklas. Statskontoret menar vidare att utredningen inte tillräckligt tydligt påvisat att ytterligare medel, utöver de som föreslogs i Totalförsvarspropositionen (prop. 1996/97:4) behövs. Statskontoret menar att i det fall SPF behöver ytterligare medel bör dessa omfördelas ur den civila planeringsramen. Statskontoret delar inte utredningens uppfattning att TV-avgiftsmedel inte skall användas för beredskapsförberedelser. I stället bör den s.k. ansvarsprincipen gälla vid finansiering av kostnaderna för beredskapsförberedelser. Statskontoret delar den uppfattning som fördes fram i betänkandet för CFF-utredningen (SOU 1996:58) där det framhålls att ansvarsprincipen också bör vara vägledande vid fördelningen av kostnadsansvaret och en ökad användning av avgifts- och egenfinansiering inom det civila försvaret förordas.

RRV anser att utredningens föreslagna utökade arbetsuppgifter för SPF ryms inom ramen för deras instruktion samt inom de uppgifter som ankommer på myndigheten som funktionsansvarig för totalförsvarsfunktionen. RRV anser inte att utredningen redovisat några vägande motiv för att tillföra ytterligare resurser till SPF. RRV anser vidare att utredningens förslag om att inrätta ett rådgivande organ faller inom ramen för de principiella uppgifter som SPF åläggs i egenskap av funktionsansvarig myndighet. Några resurser bör inte tillföras. RRV delar utredningens uppfattning om att kostnaderna för skyddet av befintlig sändarutrustning bör finansieras av Teracom och att kommunernas eventuella kostnader för anskaffning av utrustning för radioverksamheten i krig bör bäras av kommunerna. RRV anser inte att utredningen tillräckligt belyst direktivens uppgifter om frågan om sändnings- och distributionsteknikens uthållighet vid krig och krigsfara.

Länsstyrelser m.m.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig i allt väsentligt till utredningens förslag. SPF bör i författningsförslaget för beredskapsförordningen förses med en "stjärna" som betecknar att de är en beredskapsmyndighet. Länsstyrelsen prioriterar SR (P4) och SVT samt TV4. I möjligaste mån skall även andra radiokanaler utnyttjas. Länsstyrelsen är beredd att ingå i det föreslagna rådet. Funktionsansvaret för Psykologiskt försvar bör ligga kvar hos SPF. Vissa av de kommersiella radio- och TV-bolagen bör inte bara behandlas, utan även registreras, som K-företag. Länsstyrelsen anser att namnet på funktionen och på SPF bör bytas till namn som bättre beskriver verksamheten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län instämmer i huvudsak i betänkandet. Länsstyrelsen anser att ÖCB bör ingå i det föreslagna rådet. Utredningens förslag om att låta kostnader för beredskap finansieras av statsbudgetmedel är tveksamt anser länsstyrelsen. De pekar vidare på förslagen om avgiftsfinansiering som grundprincip i CFF-utredningen och i Totalförsvarspropositionen. Däremot anser länsstyrelsen att statliga medel bör bekosta sändarutrustning för kommunala radiosändningar. Annars måste avtalet mellan kommunerna och staten för kommunernas uppgifter inom totalförsvaret omförhandlas.

Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län anser att det är angeläget att snarast få fram bestämmelser för hur de nya programföretagen skall kunna inordnas i totalförsvaret vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida störningar. Vidare anser länsstyrelsen att det är rätt att prioritera ljudradion före televisionen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län instämmer i utredningens förslag och tillstyrker de ändringar som föreslås i gällande lagar och författningar. Samtidigt påpekar de att vissa delar i Norbotten - inom de västra fjälltrakterna - inte nås av VMA. Teracom borde snarast åtgärda dessa brister eftersom länsstyrelsen anser att alla människor skall ha möjlighet att ta del av information. Vid tillståndsgivning för sändningstillstånd bör tillstånden utformas så att sändningsinnehavaren ges skyldighet att sända myndighetsmeddelanden och VMA.

Västerbottens Läns Landsting tillstyrker de förslag som utredningen för fram i betänkandet. Landstinget anser att utredningen funnit tre väl avvägda nivåer när det gäller radiosändningar i allvarliga lägen.

Kommuner

Stockholms stads uppfattning är att de överväganden och förslag som förs fram i betänkandet kommer att förbättra möjligheterna att nå ut med information till allmänheten i krig och krigsfara.

Linköpings kommun tillstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet. Linköpings kommun anser att radio- och TV-företag utanför public service-kretsen skall kunna påräkna liknande stöd för beredskapsplaneringen som gäller för dagspressen samt att sändning över ljudradion skall kunna ske nationellt, regionalt och lokalt. Kommunen är tveksam till att TV skall prioriteras lägre än radio. Kommunen menar att TV psykologiskt har ett övertag i förhållande till andra medier. I förslaget om ändrad beredskapsförordning bör kommunstyrelserna kompletteras under rubriken "Övriga myndigheter med uppgifter inom funktionen".

Karlskrona kommun delar i allt väsentligt de förslag som presenteras i betänkandet. Kommunen anser att kommunerna skall kunna beredas möjlighet att, i samarbete med tillståndsinnehavaren, bedriva ljudradioverksamhet i egen regi om behovet är starkt påkallat. Vidare anser de att radio skall ges en högre prioritet än såväl nationell som regional TV. Karlskrona kommun menar att kommunerna bör ingå i det föreslagna rådet. Kommunerna bör ingå under rubriken "Övriga myndigheter med uppgift inom funktionen" i beredskapsförordningen.

Göteborgs stad tillstyrker utredningens förslag. Kommunen anser att det bör övervägas om inte sändningstillstånd för när- och lokalradio samt lokal-TV skall förenas med villkor som innebär skyldighet att sända meddelanden av vikt för allmänheten om myndigheten begär det. Kommunen anser vidare att förslaget i Hot- och riskutredningen - Ett säkrare samhälle (SOU 1995:19) om att kommersiella lokalradiostationer skulle åläggas att ha reservkraft kan öka kommunernas möjlighet till beredskap vid allvarliga störningar i krissituationer.

Stenungsunds kommun anser att det är viktigt att de kommersiella radiokanalerna omfattas av skyldigheten att sända myndighetsmeddelanden.

Trollhättans kommun tillstyrker i stora drag betänkandet. De är tveksamma till att inrätta kommunal beredskapsradio med mindre än att radiokompetens finns tillgänglig för att ge sändningarna nödvändig auktoritet. *Trollhättans kommun* pekar på att kommunerna redan i dag belastas med kostnader för information.

Kristinehamns kommun, Karlskoga kommun, Härnösands kommun och *Svenska kommunförbundet* avstår från att lämna synpunkter.

1 Förslag till lag om ändring i förfogandelagen (1978:262)

Härigenom föreskrivs att 5 § förfogandelagen (1978:262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Genom förfogande kan

1. fastighet tagas i anspråk med nyttjanderätt och annan egendom tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt,
2. nyttjanderätt, servitut eller liknande rätt till egendom upphävas eller begränsas och nyttjanderätt i andra hand tillskapas,
3. ägare eller innehavare av fastighet, gruva, byggnad, industrianläggning eller annan anläggning eller av transportmedel, arbetsmaskin eller liknande åläggas att utöva verksamhet för eller på annat sätt medverka till framställning av egendom för statens eller annans räkning,
4. ägare eller innehavare av lageranläggning åläggas att förvara egendom,
5. ägare eller innehavare av transportmedel åläggas att ombesörja transporter,
6. viss person åläggas tillfällig uppgift för försvarsmakten som vägvisare, budbärare, arbetsmanskap eller sjukvårdspersonal.

Radiosändare eller sändarutrustningar får inte tas i anspråk, om de stadigvarande utnyttjas för tillståndspliktiga ljudradio- eller TV-sändningar enligt radio- och TV-lagen (1996:844) eller lokalradiolagen (1993:120). Detsamma gäller anläggning för trådsändning vari sådana sändningar vidaresänds.

Ägare eller innehavare av egendom som omfattas av förfogande får icke överlåta, förbruka, skada, gömma undan eller föra bort egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 23 § lokalradiolagen (1993:120) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

I nödsituationer skall sådana meddelanden som är av vikt för allmänheten sändas utan särskild ersättning om en myndighet begär det.

Föreslagen lydelse

23 §

Varningsmeddelanden som är av vikt för allmänheten skall sändas kostnadsfritt, om en myndighet begär det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1993:599) om radiokommunikation skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Är Sverige i krig upphör giltigheten av de tillstånd som har beslutats enligt 3 § och av de undantag från tillståndsplikten som har beslutats med stöd av 8 §. Detta gäller inte tillstånd som har meddelats statliga myndigheter eller kommuner eller tillstånd som har meddelats enskilda organisationer eller företag som under krig skall bedriva verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret.

Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen meddela de föreskrifter om tillstånd att inneha och använda radiosändare som behövs med hänsyn till landets försvar eller säkerhet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2 § radio- och TV-lagen (1996:844) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §

Villkor för sändningstillstånd får även avse skyldighet att

1. sända program till hela landet eller till en viss del av landet,
2. sända under en viss minsta tid,
3. samtidigt sända ett visst minsta antal program i varje område,
4. bereda utrymme för sändningar som är särskilt anpassade för syn- eller hörselskadade enligt 2 kap. 1 § andra stycket,
5. utforma sändningar på ett sådant sätt att de blir tillgängliga för funktionshindrade,
6. bereda utrymme för sändningar som sker med stöd av tillstånd av regeringen,
7. använda en viss sändningsteknik,
8. använda vissa radiosändare,
9. ta hänsyn till ljudradions och televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen,
10. iaktta bestämmelsen i 6 kap. 3 § första stycket om beriktigande även i fråga om ljudradion,
11. sända genmälen,
12. i programverksamheten respektera den enskildes privatliv,
13. sända ett mångsidigt programutbud,
14. regionalt sända och producera program,
15. kostnadsfritt sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det,
16. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag, *och*
17. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet.

16. till Granskningsnämnden för radio och TV lämna uppgifter som är nödvändiga för nämndens bedömning om sända program stämmer överens med de villkor som har meddelats enligt denna lag,
17. utforma sändningarna på sådant sätt att de inte endast kan tas emot av en begränsad del av allmänheten i sändningsområdet *och*

³ Förslag i prop. 1996/97:101.

18. utarbeta en beredskapsplan för verksamheten under höjd beredskap och vid svåra påfrestringar på samhället i fred samt lämna den både till regeringen och till den myndighet som regeringen bestämmer

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-05-15.

Närvarande: f.d. justitierådet Per Jermsten, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Edvard Nilsson.

Enligt en lagrådsremiss den 7 maj 1997 (kulturdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i förfogandelagen (1978:262),
2. lag om ändring i lokalradiolagen (1993:120),
3. lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation,
4. lag om ändring i radio- och TV-lagen (1996:844).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lena Hjelmtorp.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 maj 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Ulvskog

Regeringen beslutar proposition 1996/97:158 Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.